

Revista Catalana de Dret Privat [Societat Catalana d'Estudis Jurídics], vol. 15-2 (2015), p. 11-65

ISSN (ed. impresa): 1695-5633 / ISSN (ed. digital): 2013-9993

<http://revistes.iec.cat/index.php/RCDP> / DOI: 10.2436/20.3004.02.70

EL REGLAMENT 650/2012, RELATIU A LA COMPETÈNCIA, LA LLEI APLICABLE, EL RECONeixEMENT I L'EXECUCIÓ DE LES RESOLUCIONS, A L'ACCEPTACIÓ I L'EXECUCIÓ DELS DOCUMENTS PÚBLICS EN MATÈRIA DE SUCCESSIONS *MORTIS CAUSA* I A LA CREACIÓ D'UN CERTIFICAT SUCCESSORI EUROPEU

Rafael Arenas García

Catedràtic de dret internacional privat

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

El Reglament 650/2012 intenta harmonitzar el dret internacional privat (DIPr) sobre successions a Europa. El Reglament regula la competència judicial internacional, el dret aplicable i el reconeixement i l'execució de decisions i documents públics, i també crea un certificat successori europeu.

El Reglament reforçarà la seguretat jurídica en les successions internacionals a Europa, però caldrà fer un seguiment de les decisions judicials durant els propers anys per tal de comprovar com els tribunals tracten alguns problemes d'interpretació de la normativa del Reglament.

L'autonomia privada es veu reforçada amb el Reglament. El causant té una possibilitat limitada de triar el dret que governarà la successió i aquesta elecció afecta també les normes sobre la competència judicial internacional. Els pactes successoris també són reconeguts pel Reglament. La introducció de l'autonomia privada en els problemes de DIPr successori pot, potencialment, canviar d'una manera molt profunda la pràctica successòria a Europa. Durant els propers anys veurem com afecta realment el Reglament a la pràctica.

Finalment, el certificat successori europeu pretén facilitar el reconeixement de les qualitats d'hereu, legatari, persona amb drets sobre la successió, executor i administrador de la successió. No és clar com afectarà el certificat successori europeu els registres de béns immobles i altres registres públics. De nou, serà necessari considerar la jurisprudència futura que apliqui el Reglament per tal de resoldre els problemes d'interpretació subjacents.

Paraules clau: dret internacional privat, successions, dret europeu, certificat successori europeu, document públic.

REGULATION 650/2012 ON JURISDICTION, APPLICABLE LAW,
RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF DECISIONS,
ON ACCEPTANCE AND ENFORCEMENT OF AUTHENTIC INSTRUMENTS
IN MATTERS OF SUCCESSION AND ON THE CREATION
OF A EUROPEAN CERTIFICATE OF SUCCESSION

Abstract

Regulation 650/2012 is aimed to harmonize the Private International Law (PIL) on successions in Europe. The Regulation covers jurisdiction, applicable law and recognition and enforcement of decisions and authentic instruments. The Regulation also creates a European certificate of succession.

The Regulation will enforce legal security in international successions through Europe but it will be necessary to follow the court decisions during the next years in order to see how the courts resolve some interpretation problems of the Regulation's rules.

Private autonomy is enforced by the Regulation. A person has a limited possibility of choosing the law governing the succession, and this choice affects also the rules on jurisdiction. The agreements as to succession are also recognized by the Regulation. The introduction of party autonomy in PIL problems related to succession can potentially change in a very deep way the succession practice in Europe. During the next years we will see the real effect of the Regulation on practice.

Finally, the European Certificate of Succession is intended to facilitate the recognition of the quality of heir, legatee, person with rights in the succession, executor and administrator of the will. It is not clear how the European Certificate of Succession will affect the registers of real estate or other public registers. Again, it would be necessary to consider the future case law based on the Regulation in order to resolve the interpretation problems underlying it.

Keywords: Private International Law, successions, European Law, European Certificate of Succession, authentic instruments.

1. INTRODUCCIÓ

1.1. LA PROBLEMÀTICA DE LES SUCCESSIONS INTERNACIONALS

1. Des de fa dècades s'observa un increment significatiu del tràfic jurídic internacional.¹ Les persones, tant les naturals com les jurídiques (societats, fundacions), es relacionen cada vegada amb més freqüència amb persones de diferents nacionalitats o que tenen el seu domicili o la seva residència en països estrangers, es

1. Vegeu les dades que recull L. BALLESTA MARTÍ, «La competencia jurisdiccional en materia de sucesiones transfronterizas en el Reglamento (UE) núm. 650/2012», *Quaderns de Recerca (Bellaterra): Màster Universitari en Integració Europea*, núm. 15 (curs 2011-2012), p. 7 (<<http://www.recerca.cat/bitstream/handle/2072/203934/15%20Lidia%20Ballesta%20Martí.pdf?sequence=1>>).

desplacen a l'estranger o són titulars de béns ubicats en estats diferents del propi. Tenen establiments o segones residències en més d'un país i les seves relacions familiars o comercials superen els límits de les fronteres estatals. Com a resultat d'aquest augment del tràfic jurídic internacional, els supòsits en què s'ha de recórrer al DIPr són també cada cop més habituals.

Si considerem les persones físiques, un supòsit habitual d'internacionalització de la seva vida és l'establiment d'una relació de parella amb una persona d'una altra nacionalitat o que té el seu domicili o la seva residència a l'estranger. Aquesta relació pot conduir la persona a establir-se a l'estranger i la parella a mantenir vincles amb els països d'origen dels dos membres de la parella. Això comportarà que el patrimoni personal dels qui integren la parella s'ubiqui en diferents estats. Pot ser que els fills de la parella tinguin també més d'una nacionalitat. Quan un dels membres de la parella mori, ens trobarem amb una successió que s'haurà de regir per la normativa del dret internacional privat; és a dir, amb una successió internacional.

El fet que les persones passin les seves vacances o part de la seva jubilació a l'estranger també afavoreix la creació de vincles amb més d'un estat i, per tant, la possibilitat que en el moment de la seva mort deixin el seu patrimoni en diferents països, cosa que implicarà que la successió serà també una successió internacional. Finalment, s'ha de destacar que cada vegada és més habitual que les persones marxïn del seu país d'origen per a anar a treballar en altres indrets. Aquests desplaçaments també poden ser a l'origen d'una successió internacional, que és la que presenta connexions significatives amb més d'un ordenament jurídic.

2. Els problemes que plantegen les successions internacionals són els propis del DIPr. En primer lloc, s'ha de determinar quins tribunals o quines autoritats seran competents per tal de resoldre els conflictes que puguin sorgir en relació amb la successió; en segon lloc, s'ha de determinar quin dret ha de regir la successió; finalment, es planteja l'eficàcia internacional de les decisions i els actes adoptats en matèria successòria. És a dir, s'ha de concretar el règim de la competència judicial internacional, del dret aplicable i del reconeixement i l'execució de decisions.

La resolució d'aquestes qüestions específiques en matèria de dret internacional privat no planteja, en principi, problemes més complexos que qualsevol altra qüestió jurídica. En aquest cas, com en qualsevol altre, es tracta d'aplicar la normativa existent i resoldre els problemes que es derivin de la incertesa dels termes o de l'articulació de les diverses normes. Ara bé, en els supòsits internacionals hi ha un problema afegit: cadascuna de les autoritats que hagi de pronunciar-se sobre la successió aplicarà el seu propi dret, tant pel que fa a la determinació de la competència dels seus tribunals i autoritats com pel que fa a la concreció de la llei aplicable i també a l'eficàcia de les decisions adoptades per autoritats estrangeres. Atès que, per definició, la successió internacional es troba connectada amb una pluralitat d'ordenaments jurídics diferents, la resolució de les qüestions que es plantegin en relació amb la successió variarà en funció de quina sigui l'autoritat davant la qual es presentin les deman-

des o pretensions vinculades a la successió. Això incideix tant sobre la determinació dels tribunals i les autoritats competents com sobre la determinació del dret aplicable i també l'eficàcia internacional de les decisions.

3. En relació amb la competència de tribunals i autoritats, com que en cadascun dels països en què es poden plantejar les qüestions successòries s'aplicarà el DIPr propi, per tal de determinar l'esmentada competència pot passar —i de fet passa— que es declarin competents tribunals d'estats diferents. En teoria també ens podríem trobar amb supòsits en què cap tribunal o autoritat es consideri competent; però això és un cas merament teòric. La competència concurrent de diferents tribunals és, en canvi, habitual.²

La multiplicitat de tribunals competents en matèria successòria incideix també en la determinació del dret aplicable. Com que cada tribunal aplicarà el seu DIPr i les solucions dels diferents països difereixen, els conflictes relatius a la successió es resoldran de manera diferent en funció de l'autoritat que conegui del cas. Si es tracta del tribunal d'un estat en el qual es preveu que la successió s'ha de regir per la llei de la nacionalitat del causant, serà aquest dret nacional el que s'aplicarà. Si, en canvi, es tracta d'un tribunal d'un estat en el qual es considera que la successió s'ha de regir per la llei del país on té el domicili el causant o la del país on s'ubiquen els béns immobles objecte de la successió, la solució serà diferent en cadascun dels països en què es conegui d'aquesta.

D'acord amb el que s'ha vist, podria ser que en relació amb la mateixa successió hi hagués decisions diferents adoptades en països diferents. En principi, cadascuna de les decisions serà eficaç al país en què ha estat adoptada; però es planteja quina serà l'eficàcia d'aquestes decisions en altres estats. El fet que sobre la mateixa successió hi hagi diverses decisions dificultarà la concreció del règim d'eficàcia internacional d'aquestes. En qualsevol cas, serà el DIPr de l'estat on es vulgui fer reconèixer la decisió el que determinarà quines seran les condicions i el procediment d'aquest reconeixement.

2. Per exemple, en matèria successòria poden concórrer els tribunals competents d'acord amb un criteri específic de competència per raó de la matèria (el darrer domicili del causant o el lloc on es troben els seus béns, tal com estableix l'art. 22.3 de la Llei orgànica del poder judicial [LOPJ]) i els tribunals competents d'acord amb els criteris generals de competència (domicili del demandat, per exemple). La divergència entre els criteris específics de competència d'uns i altres ordenaments propicia també aquesta concurrència competencial. Així, en una successió en què el causant hagi tingut el seu darrer domicili a Espanya i béns immobles a Anglaterra, resultarà que tant els tribunals espanyols com els anglesos es consideraran competents, cadascun d'acord amb les seves normes de dret internacional privat.

1.2. ORIGEN I FINALITAT DEL REGLAMENT 650/2012

4. És clar que la situació que hem descrit no afavoreix la seguretat jurídica i perjudica els qui opten per establir vincles amb persones d'altres nacionalitats o amb domicili o residència a l'estranger, i tampoc no afavoreix l'establiment de les persones fora del seu país, ja que aquest establiment (mitjançant la compra d'una segona residència, per exemple) representarà una complicació afegida en el moment de la seva mort i d'obertura de la seva successió. En un àmbit d'integració econòmica com és la Unió Europea (UE), aquestes dificultats justifiquen una actuació legislativa orientada a garantir la predicibilitat del règim de les successions internacionals, la seguretat jurídica i l'harmonia de solucions; és a dir, a afavorir que el règim de la successió no variï en funció de l'autoritat que conegui de les reclamacions o peticions que es formulin en relació amb la successió; i a facilitar l'eficàcia internacional de les decisions preses en matèria successòria. El Reglament 650/2012 és la resposta que proposa la UE a aquests problemes. Es tracta d'un instrument que regula els tres aspectes nuclears del DIPr: competència judicial internacional, llei aplicable i eficàcia internacional de les decisions. A banda d'això, el Reglament crea un certificat successori europeu que facilita el reconeixement internacional de la condició d'hereu o administrador de l'herència i l'atribució dels béns hereditaris a les persones a qui correspongui aquesta condició d'acord amb la llei aplicable a la successió i a les disposicions testamentàries.

La UE ja va plantejar l'any 1998 la necessitat d'elaborar un instrument en matèria de successions que tingués en compte la pluralitat de lleis i jurisdiccions que existeixen a Europa.³ Aquesta idea va ser recollida en el Programa de la Haia del 2005⁴ com un element més en la creació d'un espai europeu de justícia i en el d'Estocolm del 2009,⁵ on s'estableix que «el reconocimiento mutuo debería ampliarse a los ámbitos que todavía no están cubiertos pero son fundamentales en la vida diaria, por ejemplo la sucesión y los testamentos, los regímenes económicos matrimoniales y las consecuencias para la propiedad en los casos de separación, teniendo en cuenta al mismo tiempo los sistemas judiciales de los estados miembros, incluido el orden público, y las tradiciones nacionales en este ámbito».

3. Pla d'Acció del Consell i de la Comissió de 3 de desembre de 1998, on s'estableix que «[l]a cooperació judicial en matèria civil es fundamental para el "espacio de justicia". Desde este punto de vista, hay que adaptar las normas en materia de problemas derivados de la coexistencia de diferentes leyes y jurisdicciones, sobre todo en lo tocante a las obligaciones contractuales y extracontractuales, divorcio, régimen matrimonial y sucesiones, y también en desarrollar la mediación, especialmente para los conflictos familiares» (<http://europa.eu/legislation_summaries/other/133080_es.htm>).

4. COM 2005(184)final, Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu - Programa de la Haia: «Deu prioritats per als propers cinc anys. Una associació per a la renovació europea en l'àmbit de la llibertat, la seguretat i la justícia» (<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52005DC0184>>).

5. Programa d'Estocolm: «Una Europa abierta y segura que sirva y proteja al ciudadano», *Diario Oficial*, núm. C 115 (4 maig 2010).

L'octubre del 2009, poc temps després de l'adopció del Programa d'Estocolm (juliol de l'any 2009), la Comissió Europea va presentar una proposta de Reglament en matèria de successions⁶ que donava compliment a les indicacions del Consell Europeu, el Consell i la Comissió sobre Regulació del DIPr en la matèria, que, com hem vist, es remunten a l'any 1998. Aquesta proposta va acabar convertint-se en el Reglament 650/2012.

5. El Reglament regula d'una forma completa el DIPr de successions. S'hi tracten tant la competència judicial internacional com el dret aplicable, i el reconeixement i l'execució de decisions. També inclou la regulació del certificat successori europeu, un títol que té com a objecte facilitar la prova de la condició d'hereu, legatari, administrador de l'herència o executor testamentari.⁷ El seu objectiu és afavorir la seguretat jurídica en relació amb el règim de les successions internacionals, l'harmonia internacional de solucions en els estats membres de la UE que participen en el Reglament, l'eficàcia transfronterera de les decisions adoptades en els estats membres, així com el reconeixement internacional de la condició d'hereu, legatari o persona amb responsabilitat en l'execució o l'administració de l'herència.

6. L'establiment d'un règim comú de DIPr de successions a la UE eliminarà part dels problemes que hem exposat més amunt. En tots els estats vinculats pel Reglament s'aplicaran les mateixes regles en la determinació de la competència judicial internacional, de manera que les persones interessades podran preveure on han de plantejar les seves pretensions en relació amb l'herència, malgrat que estigui connectada amb una pluralitat d'ordenaments.

Encara més important que la regulació de la competència judicial internacional és la determinació del dret aplicable, ja que la regulació del Reglament evitarà que, sigui quin sigui el tribunal que conegui del cas, la solució canviï. La regulació de la successió serà la mateixa amb independència del tribunal europeu on es plantegi el cas. És important destacar que aquesta harmonia de solucions no es limita als supòsits en què el dret que s'ha d'aplicar és el d'un estat membre. Les normes de conflicte del Reglament també s'han d'utilitzar quan el seu punt de connexió reclama l'aplicació del dret d'un estat no membre de la UE.⁸ D'aquesta manera, la seguretat jurídica sobre el règim de les successions a la UE és més alta del que ho seria en el cas que les

6. Propuesta de Reglamento del Parlamento Europeo y del Consejo relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones y los actos auténticos en materia de sucesiones y a la creación de un certificado sucesorio europeo (COM(2009)154 final).

7. Art. 63.1 del Reglament 650/2012: «El certificado se expedirá para ser utilizado por los herederos, legatarios que tengan derechos directos en la herencia y ejecutores testamentarios o administradores de la herencia que necesiten invocar, en otro estado miembro, su cualidad de tales o ejercer sus derechos como herederos o legatarios, o bien sus facultades como ejecutores testamentarios o administradores de la herencia».

8. Art. 20 del Reglament 650/2012: «La ley designada por el presente Reglamento se aplicará aun cuando no sea la de un estado miembro».

solucions del Reglament només s'apliquessin en els casos en què el dret reclamat fos el d'un estat membre.

La configuració d'un règim europeu de DIPr de successions es completa amb la regulació de l'eficàcia internacional de les decisions que s'adoptin en els estats membres en matèria successòria. En aquest cas, només es regula l'eficàcia en un estat membre de les decisions adoptades en un altre estat membre, tal com és habitual en matèria de reconeixement i execució de decisions. Finalment, la creació d'un certificat successori europeu significarà, previsiblement, que el tractament internacional de les successions sigui més fàcil per a les persones interessades, ja que disposaran d'un document que de forma senzilla permetrà la prova de la seva condició d'hereu, legatari, administrador o executor testamentari.

1.3. L'ÀMBIT D'APLICACIÓ DEL REGLAMENT 650/2012

7. Com hem vist, el Reglament ha d'implicar una millora en el tractament de les successions internacionals a Europa; però, per tal de perfilar l'abast d'aquesta millora, hem de considerar el seu àmbit d'aplicació, tant el territorial com el material i el temporal.

En relació amb l'àmbit d'aplicació material del Reglament, l'article 1 indica que s'ha d'aplicar a les successions per causa de mort i especifica que s'exclouen d'aquesta aplicació les qüestions fiscals, duaneres i administratives. Aquesta exclusió, que és típica en els instruments europeus de DIPr, no ha de plantejar excessius problemes d'interpretació. S'exclouen d'aquesta aplicació també certes qüestions que habitualment es vinculen a les successions com a qüestió prèvia; així, l'estat civil i la capacitat, la determinació de la desaparició, l'absència i la declaració de defunció d'una persona física, els règims matrimonials i els règims equivalents en relacions de parella amb efectes equiparables amb els del matrimoni. Respecte a la capacitat, però, hi ha una excepció a l'exclusió esmentada, ja que sí que està coberta pel Reglament la capacitat per a succeir i la capacitat per a realitzar disposicions *mortis causa*.⁹ Cal

9. Art. 1.2 del Reglament 650/2012: «Quedarán excluidos del ámbito de aplicación del presente Reglamento: [...] b) la capacidad jurídica de las personas físicas, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 23, apartado 2, letra c), y en el artículo 26». Art. 23.2 del Reglament: «Dicha ley [la determinada por los artículos 21 o 22 del Reglamento] regirá, en particular: [...] c) la capacidad para suceder». Art. 26 del Reglament: «1. A los efectos de los artículos 24 y 25, se referirán a la validez material los siguientes elementos: a) la capacidad del disponente para realizar la disposición *mortis causa*; b) las causas específicas que impidan al disponente disponer a favor de determinadas personas o que impidan a una persona recibir bienes sucesorios de aquel; c) la admisibilidad de la representación a efectos de realizar una disposición *mortis causa*; d) la interpretación de la disposición *mortis causa*; e) el fraude, la coacción, el error o cualquier otra cuestión relativa al consentimiento o a la voluntad del disponente. 2. En caso de que una persona tenga capacidad para realizar una disposición *mortis causa* de conformidad con la ley aplicable en virtud de los artículos 24 o 25, una modificación ulterior de la ley aplicable no afectará a su capacidad para modificar o revocar dicha disposición».

preveure que pot haver-hi problemes en la delimitació de l'àmbit d'aplicació de la previsió sobre la capacitat específica per a succeir i per a realitzar disposicions *mortis causa* i la capacitat general de la persona. Es tracta d'una qüestió de delimitació que tradicionalment ha estat font de controvèrsies¹⁰ i que s'haurà d'abordar dins de la pràctica del Reglament en els propers anys.

El Reglament també exclou del seu àmbit d'aplicació una matèria que és específicament successòria: la validesa formal de les disposicions *mortis causa* orals.¹¹ Entre els supòsits de no aplicació també s'han de destacar les liberalitats (art. 1.2g del Reglament), encara que sí que és aplicable el Reglament a la reintegració de les donacions que s'hagin fet en perjudici de la llegítima.¹² Finalment, també s'exclou la inscripció registral dels drets sobre béns mobles o immobles (art. 1.2l del Reglament). Tal com veurem en relació amb el certificat successori europeu, aquesta exclusió pot plantejar certs problemes d'interpretació.

8. L'article 83 del Reglament estableix que aquest s'aplica a les successions de persones físiques a partir del 17 d'agost de 2015;¹³ ara bé, l'aplicació del Reglament no comença aquest dia, ja que es preveu que amb anterioritat a aquesta data es pot triar la llei aplicable a la successió d'acord amb les disposicions del Reglament, de les quals ens ocuparem en l'apartat dedicat a la llei aplicable.¹⁴ No es concreta, però, a partir de quina data es podrà realitzar l'esmentada elecció de llei. L'article 84 del Reglament preveu que aquest entri en vigor vint dies després de la seva publicació en el *Diario Oficial de la Unión Europea*; és a dir, el 16 d'agost de 2012, ja que la publicació es va fer el 27 de juliol d'aquell any. Però aquesta entrada en vigor no implica l'aplicació del Reglament, ja que el mateix article 84 preveu que l'aplicació començarà el 17 d'agost de 2015, llevat dels articles 77 i 78, aplicables a partir del 16 de gener de 2014, i els articles 79, 80 i 81, aplicables a partir del 5 de juliol de 2012 (abans de l'entrada en vigor del Reglament!). No hi ha cap indicació sobre l'article 83 i la seva previsió sobre l'elecció de llei, anterior al 17 d'agost de 2015 i, per tant, no es determina en quin

10. Vegeu P. JIMÉNEZ BLANCO, «El derecho aplicable a las donaciones», *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. XLIX, núm. 1 (1997), p. 63-89, esp. p. 80-84.

11. Art. 1.2f del Reglament 650/2012.

12. Art. 23.2 del Reglament 650/2012: «Dicha ley regirá, en particular: [...] i) la obligación de reintegrar o computar las donaciones o liberalidades, adelantos o legados a fin de determinar las cuotas sucesorias de los distintos beneficiarios».

13. Art. 83.1 del Reglament 650/2012: «Las disposiciones del presente Reglamento se aplicarán a la sucesión de las personas que fallezcan el 17 de agosto de 2015 o después de esa fecha». La redacció d'aquest precepte resol els problemes que s'havien plantejat en altres instruments on no quedava clar si l'aplicació començava el dia indicat o el dia següent. Per exemple, l'article 28 del Reglament 593/2008 (Roma I) estableix: «El presente Reglamento se aplicará a los contratos celebrados después del 17 de diciembre de 2009». Aquesta redacció va plantejar el dubte si els contractes celebrats el 17 de desembre de 2009 es trobaven inclosos dins de l'àmbit d'aplicació del Reglament o no. La redacció del Reglament 650/2012 evita aquest problema i deixa clar que el Reglament s'aplica a la successió de les persones mortes el 17 d'agost de 2015.

14. Ap. 2, 3 i 4 de l'art. 83 del Reglament 650/2012.

moment s'ha d'efectuar aquesta elecció. Aquesta falta de referència a la data en què comença a aplicar-se el precepte ha d'interpretar-se en el sentit que l'elecció serà vàlida sigui quina sigui la data en què s'hagi fet l'elecció. Fins i tot serà eficaç si l'elecció és anterior a la data d'entrada en vigor del Reglament.

9. El Reglament és obligatori en els estats membres i, per tant, ha de ser aplicat per les autoritats d'aquests estats. Aquests estats membres són tots els de la UE amb l'excepció del Regne Unit, Irlanda i Dinamarca. Aquest darrer país, com és sabut, no participa en els instruments que tenen com a base jurídica les regles del Tractat de la Unió Europea i del Tractat de Funcionament de la Unió Europea en relació amb l'espai europeu de llibertat, seguretat i justícia.¹⁵ El Regne Unit i Irlanda tenen la possibilitat de decidir, en relació amb cada instrument elaborat sobre aquesta base jurídica (espai europeu de llibertat, seguretat i justícia), si hi participen o no, i aquesta vegada la seva decisió va ser la de no participar-hi.¹⁶

D'aquesta forma, les normes del Reglament sobre competència judicial internacional han de ser aplicades per les autoritats dels estats membres de la UE. Aquestes autoritats hauran d'aplicar també les normes del Reglament sobre determinació del dret aplicable i sobre el reconeixement i l'execució de decisions i documents públics quan es tracti de dotar d'eficàcia en el seu estat les decisions adoptades i els documents formalitzats en altres estats membres. Finalment, pel que fa al certificat successori europeu, ha de ser emès per les autoritats dels estats membres que siguin competents d'acord amb les normes de competència del Reglament¹⁷ i ha de ser reconegut a la resta d'estats membres.

15. Vegeu el considerant núm. 83 del Reglament 650/2012: «De conformidad con los artículos 1 y 2 del Protocolo núm. 22 sobre la posición de Dinamarca, anejo al Tratado de la Unión Europea y al Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea, Dinamarca no participa en la adopción del presente Reglamento y, por lo tanto, no queda vinculada por él ni sujeta a su aplicación».

16. Vegeu el considerant núm. 82 del Reglament 650/2012: «De conformidad con los artículos 1 y 2 del Protocolo núm. 21 sobre la posición del Reino Unido y de Irlanda respecto del espacio de libertad, seguridad y justicia, anejo al Tratado de la Unión Europea y al Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea, dichos estados miembros no participan en la adopción del presente Reglamento y no quedan vinculados por él ni sujetos a su aplicación. Ello, no obstante, se entiende sin perjuicio de que el Reino Unido e Irlanda puedan notificar su intención de aceptar el presente Reglamento tras su adopción de conformidad con lo dispuesto en el artículo 4 de dicho Protocolo».

17. Vegeu l'art. 64 del Reglament 650/2012.

2. COMPETÈNCIA D'AUTORITATS

2.1. REGLES DE COMPETÈNCIA

2.1.1. *Residència habitual i lloc de situació dels béns de l'herència*

10. La regla general de competència en el Reglament 650/2012 és que els tribunals competents en matèria successòria són els de l'estat on es troba la residència habitual del causant (art. 4 del Reglament). Tal com veurem, aquesta regla es complementa amb d'altres, però previsiblement serà la que determinarà habitualment els tribunals competents per a resoldre sobre les qüestions successòries.

La regla no és una novetat absoluta respecte a la situació actual en el DIPr espanyol, ja que la norma d'origen intern en matèria de competència successòria¹⁸ ja estableix que els tribunals espanyols són competents si el darrer domicili del causant es troba a Espanya. I com que, d'acord amb el nostre dret civil, el domicili es fixa on es localitza la residència habitual,¹⁹ la regla no varia substancialment. És cert que, juntament amb la competència derivada del fet que es trobi a Espanya el darrer domicili del causant, els nostres tribunals també poden ser competents com a conseqüència que hi hagi béns immobles del causant a Espanya i també en cas que el demandat estigui domiciliat a Espanya (fur general de l'article 22.2 de la Llei orgànica del poder judicial). Es podria considerar fins i tot la possibilitat de fer servir el fur de la submissió expressa o tàcita als tribunals espanyols.²⁰ Aquests furs només podran ser considerats de la forma limitada que preveu el Reglament i que examinarem a continuació; però també és cert que, a banda del criteri determinat pel darrer domicili del causant, tan sols el criteri de la ubicació a Espanya de béns immobles inclosos en l'herència resulta realment significatiu, i en els casos que han conegut els nostres tribunals, la presència de béns immobles del causant a Espanya com a criteri de competència no ha operat de manera separada, sinó que també el darrer domicili del causant s'havia de situar al nostre país.²¹ D'aquesta manera, la nova regulació comportarà previsiblement una disminució dels supòsits de compe-

18. Art. 22.3 LOPJ.

19. Art. 40 del Codi civil (CC) espanyol: «Para el ejercicio de los derechos y el cumplimiento de sus obligaciones civiles, el domicilio de las personas naturales es el lugar de su residencia habitual, y, en su caso, el que determine la Ley de enjuiciamiento civil».

20. Vegeu J. C. FERNÁNDEZ ROZAS i S. A. SÁNCHEZ LORENZO, *Derecho internacional privado*, 7a ed., Cizur Menor (Navarra), Aranzadi, 2013, p. 496.

21. Vegeu la Sentència del Tribunal Suprem (STS) (Sala Civil) de 12 de gener de 2014 (*Aranzadi Westlaw* RJ 2015/263), la STS (Sala Civil) de 23 de setembre de 2002 (*Aranzadi Westlaw* RJ 2002/8029), la STS (Sala Civil) de 21 de maig de 1999 (*Aranzadi Westlaw*, RJ1999/4580) i la Sentència de l'Audiència Provincial (SAP) de Granada (Secció 4a) de 19 de juliol de 2004 (*Aranzadi Westlaw*, AC 2004/1527), entre altres.

tència dels tribunals espanyols, ja que, en aquells casos en què el causant tingui béns immobles a Espanya però en el moment del decés la seva residència habitual no es trobi al nostre país, els tribunals espanyols no seran competents per a conèixer de la successió (excepte en els supòsits específics dels quals ens ocuparem una mica més endavant).²²

11. El principal problema que planteja el criteri de competència triat pel Reglament és la concreció de la residència habitual del causant en el moment de la seva mort. El concepte de *residència habitual* ha de tenir un caràcter autònom, és a dir, comú per a totes les autoritats que apliquin el Reglament i no dependent dels drets interns dels estats membres.²³ Els considerants del Reglament dediquen un espai rellevant al tractament d'aquest concepte, reconeixen les dificultats de la seva concreció en determinats supòsits i aporten indicacions sobre els elements que s'haurien de tenir en compte en la concreció de la residència habitual en els casos difícils, aquells en què el causant desenvolupa la seva vida en diversos llocs i no és fàcil determinar en quin d'aquests llocs es troba el centre de vida de la persona,²⁴ i també en els supòsits en què hi ha un canvi recent de residència però encara es mantenen vincles estrets amb l'estat d'origen. En aquests supòsits s'ha de valorar el conjunt de les circumstàncies, incloent-hi la nacionalitat de la persona i la ubicació dels seus béns, per tal d'identificar la residència habitual.²⁵

22. Supòsits en què cap tribunal d'un estat membre és competent d'acord amb la normativa del Reglament 650/2012.

23. Vegeu P. LAGARDE, «Les principes de base du nouveau règlement européen sur les successions», *Revista Crítica de Derecho Internacional Privado*, núm. 4 (2012), p. 691-732, esp. p. 699-700; J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, «Reglamento sucesorio europeo y actividad notarial», *Cuadernos de Derecho Transnacional*, any 2014, vol. 6, núm. 1, p. 5-44, esp. p. 26-27.

24. En els reglaments europeus la residència habitual ha d'interpretar-se com el lloc on radica el centre d'interessos de la persona. Vegeu A. LARA AGUADO, «Impacto del Reglamento 650/2012 sobre sucesiones en las relaciones extracomunitarias vinculadas a España y Marruecos», *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 28 (2014), p. 1-61, esp. p. 19; vegeu també J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, «Reglamento sucesorio europeo y actividad notarial», p. 27. Aquesta concepció de la residència habitual com a centre de la vida de la persona no és l'única possible. Vegeu D. MASMEJAN, *La localisation des personnes physiques en droit international privé*, Ginebra, Droz, 1994, p. 83-123, sobre les diferents interpretacions i concrecions de la residència habitual.

25. Vegeu el considerant núm. 24 del Reglament 650/2012: «En algunos casos, determinar la residencia habitual del causante puede revelarse complejo. Tal sería el caso, en particular, cuando por motivos profesionales o económicos el causante hubiese trasladado su domicilio a otro país para trabajar en él, a veces por un período prolongado, pero hubiera mantenido un vínculo estrecho y estable con su Estado de origen. En tal caso, dependiendo de las circunstancias, podría considerarse que el causante tenía su residencia habitual en su Estado de origen, en el que estaba situado el centro de interés de su familia y su vida social. También podrían suscitarse otras situaciones complejas cuando el causante haya residido en diversos Estados alternativamente o viajando de un Estado a otro sin residir permanentemente en ninguno de ellos. Si el causante fuera nacional de uno de dichos estados o tuviera sus principales bienes en uno de ellos, la nacionalidad de aquel o la localización de dichos bienes podrían constituir un factor especial en la evaluación general de todas las circunstancias objetivas».

Malgrat aquestes dificultats en la determinació de la residència habitual, la seva concreció sempre serà necessària en els supòsits de successions internacionals, ja que, com hem vist, es tracta del criteri bàsic per a la determinació de la competència judicial internacional i, a partir d'aquí, també del dret aplicable a la successió. No es preveu la impossibilitat de determinar la residència habitual ni tan sols en el cas que no sigui necessari per a la concreció del dret aplicable, tal com veurem en l'epígraf que es dedica a la determinació del dret aplicable,²⁶ i el jutge o l'autoritat haurà, per tant, de considerar els elements rellevants del cas per a identificar on es troba aquesta residència habitual.

12. Si el causant no té la residència habitual en un estat membre de la UE en el moment de la seva mort, s'aplicarà l'article 10 del Reglament, que preveu que els tribunals de l'estat on es trobin els béns de l'herència seran competents si el causant té la nacionalitat de l'estat membre on es localitzen els béns o bé si el causant ha tingut la seva residència habitual en aquest estat en el termini dels cinc anys anteriors a la presentació del cas davant el tribunal.

La competència derivada de la ubicació dels béns de l'herència no és estranya i es pot trobar en el DIPr de diversos països.²⁷ En el Reglament 650/2012 opera només com a criteri subsidiari quan cap estat membre de la UE pot ser competent a partir del criteri de la residència habitual en el moment de la mort. La ubicació de béns en el territori d'un estat membre no és suficient, però, perquè hi hagi competència, ja que aquesta situació dels béns ha d'anar acompanyada d'una altra connexió: o bé la nacionalitat del causant (el causant ha de tenir la nacionalitat de l'estat on es troben els béns) o bé la residència del causant, evidentment no en el moment de la mort, perquè en aquest cas aquesta residència ja seria un criteri suficient de competència, sinó abans d'aquest moment, però no més enllà dels cinc anys anteriors a la presentació del cas davant els tribunals.

Hem de tenir en compte que el termini de cinc anys no es compta des del moment de la mort del causant, sinó des que es planteja el cas davant el tribunal; per aquesta raó, podria ser que una residència gairebé immediatament anterior a la defunció no fos suficient si el cas no es porta davant les autoritats competents abans que hagin transcorregut cinc anys des del canvi de residència.

En tot cas, no s'indica la naturalesa i l'entitat dels béns que han de trobar-se en un estat membre per tal que operi el criteri de competència. No és necessari que tots els béns de la successió es trobin a l'estat membre on es pretén exercir la competència judicial.²⁸ Probablement tampoc no estaria justificada l'assumpció de com-

26. Vegeu *infra* l'epígraf 3.1.

27. Vegeu l'art. 88 de la Llei suïssa de dret internacional privat i també l'art. 86.2 de la mateixa Llei, on es reconeix la competència exclusiva que pugui demanar l'estat on estiguin situats els béns. Vegeu també l'art. 50.1c de la Llei italiana de dret internacional privat, entre altres regulacions.

28. Vegeu L. BALLESTA MARTÍ, «La competencia jurisdiccional en materia de sucesiones transfronterizas», p. 45.

petència sobre la base de la presència de béns poc rellevants dins de la successió, com podria ser un equipatge perdut. La titularitat de comptes bancaris localitzats en un país no serveix per a dotar de competència els seus tribunals. Els comptes bancaris són crèdits, no béns, i amb independència d'on es pot fixar la seva localització a l'efecte de determinar la competència en relació amb aquests, aquesta localització no els transforma en béns en sentit estricte, que és al que es refereix l'article 10 del Reglament.

13. L'article 10.2 del Reglament recull un fur que és subsidiari respecte al de l'apartat 1 (que ja és subsidiari respecte al fur general). Malgrat que no es donin les condicions que fan que els tribunals de l'estat on es troben els béns siguin competents per a conèixer de la successió, els tribunals de l'estat on estan ubicats tals béns seran competents igualment en relació amb la successió respecte a tals béns. Condició necessària perquè operi aquest criteri de competència és que no hi hagi cap tribunal competent d'un estat membre de la UE d'acord amb el que estableix l'apartat 1 d'aquest article 10.

Aquest fur està destinat a operar en els supòsits en què el causant no tenia la seva residència habitual en un estat membre de la UE en el moment de la seva mort, però sí que tenia béns en un o més d'un estat membre de la UE. Si, malgrat tenir béns ubicats en estats membres de la UE, no gaudia de la nacionalitat de cap dels estats on es trobaven els seus béns ni havia tingut la seva residència en cap d'aquests estats cinc anys abans de sotmetre el cas a un tribunal, en aquest cas i d'acord amb la previsió de l'article 10.2 del Reglament, els tribunals de l'estat on es troben els béns seran competents per a conèixer de la successió respecte als béns ubicats a l'estat del tribunal.

2.1.2. *Autonomia de la voluntat*

14. Tal com hem vist, els articles 4 i 10 del Reglament configuren una regla general i dues regles subsidiàries. Ara bé, aquestes no esgoten el sistema de competència del Reglament. Juntament amb el fur de la residència del causant i el fur de la ubicació dels seus béns, hem de considerar uns altres dos furs: el que deriva de l'elecció de llei successòria per part del causant i el *forum necessitatis* de l'article 11 del Reglament. El primer és un fur que desplaça el fur general i els subsidiaris; el segon es configura com un remei per tal d'evitar situacions en què no seria possible obtenir d'una altra forma una decisió justa en relació amb la successió. Aquí ens ocuparem d'aquests dos criteris de competència.

15. Tal com veurem en l'epígraf corresponent, el causant pot triar com a llei rectora de la successió la de la seva nacionalitat.²⁹ Si així ho ha fet i tal llei és la d'un estat membre de la UE, els tribunals (o un tribunal) de l'estat esmentat assumiran la

29. Art. 22 del Reglament 650/2012. Vegeu *infra* l'apartat 3.1.2.

competència per a conèixer de la successió si les parts interessades acorden que aquests tribunals tinguin competència exclusiva per a la successió³⁰ o si se sotmeten als tribunals de l'estat esmentat. Aquesta submissió pot ser expressa (art. 7c del Reglament) o tàcita (art. 9 del Reglament).

Els tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant, sempre que aquest hagi triat la llei de la seva nacionalitat com a rectora de la successió, poden també assolir competència per a conèixer d'aquesta encara que no hi hagi submissió expressa o tàcita de les parts del litigi, si el tribunal que és competent d'acord amb els criteris generals (residència o ubicació dels béns) renuncia a la seva competència com a conseqüència de la sol·licitud en aquest sentit d'una de les parts del litigi.³¹ En aquest cas, el primer pas per a l'assumpció de competència és l'abstenció del tribunal competent segons els articles 4-10 del Reglament. Aquesta abstenció ha de ser sol·licitada per una de les parts del litigi (no pot fer-se d'ofici) i escau en el cas que sigui més adient que els tribunals de la nacionalitat del causant siguin els que es pronuncïin sobre la successió.³² En cas que es doni aquesta abstenció, opera el criteri de competència de l'article 7a del Reglament.

16. La regulació del Reglament no preveu que l'elecció de la llei aplicable pel causant atorgui només per aquesta raó la competència judicial internacional als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant. És necessari, com hem vist, que o bé les persones interessades triïn de forma expressa o tàcita aquests tribunals com a competents o bé que, a instància d'una part, el tribunal que estigui coneixent del cas s'abstingui en favor dels tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant. És possible, per tant, que, malgrat l'elecció del causant, siguin finalment competents els tribunals de la darrera residència del causant o els de la ubicació del béns objecte de l'herència.

El que és clar és que, a més a més, l'elecció feta pel causant només serà rellevant en relació amb la determinació de la competència judicial internacional si aquesta elecció és la de la llei d'un estat membre de la UE.³³ És evident que en cap cas, ni tan sols hipotèticament, l'elecció de la llei d'un estat no membre de la UE podria implicar l'atribució de competència als seus tribunals. La raó d'aquesta impossibilitat és

30. Art. 5.1 del Reglament 650/2012: «Cuando la ley elegida por el causante para regir su sucesión con arreglo al artículo 22 sea la ley de un estado miembro, las partes interesadas podrán acordar que un tribunal o los tribunales de dicho Estado miembro tengan competencia exclusiva para sustanciar cualquier causa en materia de sucesiones».

31. Art. 6a del Reglament 650/2012.

32. L'art. 6a del Reglament 650/2012 fa dependre l'abstenció del fet que el tribunal que estigui coneixent del cas consideri «que los tribunales del estado miembro cuya ley fue elegida están en mejor situación para pronunciarse sobre la sucesión, habida cuenta de las circunstancias prácticas de esta, tales como la residencia habitual de las partes y la ubicación de los bienes».

33. Vegeu l'art. 6 del Reglament 650/2012: «Cuando la ley elegida por el causante para regir su sucesión de conformidad con lo dispuesto en el artículo 22 sea la ley de un estado miembro [...]» (la cursiva és nostra).

que els tribunals d'un estat no membre de la UE mai no aplicaran el Reglament per tal de determinar la seva competència judicial i, per tant, les previsions del Reglament sobre una possible competència de tribunals d'estats no membres de la UE és completament irrellevant.

No seria, però, impossible, que el Reglament establís que l'elecció de la llei d'un estat no membre podria limitar la competència dels estats membres, en el sentit de preveure —per exemple— que aquesta elecció, acompanyada de l'elecció dels tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant per les parts interessades, implicaria la manca de competència dels tribunals de l'estat membre on té la residència el causant en el moment del seu decés.³⁴ No ha estat aquesta, però, l'opció del Reglament, que considera irrellevant l'elecció de la llei d'un estat no membre, de tal manera que aquesta elecció en cap cas implicarà la incompetència dels tribunals de la darrera residència del causant o la dels tribunals de l'estat on s'ubiquen els béns objecte de la successió.

17. Tal com hem vist, l'elecció de la llei de la nacionalitat del causant com a rectora de la successió requereix elements afegits per tal d'atribuir competència als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant. La primera possibilitat és que aquesta elecció vagi acompanyada de l'elecció de tribunal per les parts interessades (art. 5 del Reglament 650/2012). Aquesta elecció ha de complir determinades condicions.

En primer lloc, aquesta elecció ha de ser feta per les parts interessades, tal com indica expressament aquest article 5. Això implica que, en el moment de desplegar la seva eficàcia, és a dir, en el moment en què es presenta el cas davant els tribunals, ja siguin els tribunals elegits, ja siguin els tribunals que serien competents si no s'hagués fet aquesta elecció, s'ha de comprovar que les parts en litigi han subscript l'acord d'elecció de tribunal. Si alguna de les parts processals no ha subscript aquest acord, no tindrà eficàcia ni per a determinar la competència del tribunal que es pretén triar ni per a convertir en incompetent el tribunal de l'estat on s'ubica la residència del causant en el moment de la seva mort o on se situen els seus béns.

L'elecció de tribunal ha de fer-se d'acord amb determinades formalitats. L'article 5.2 del Reglament preveu que aquesta elecció ha de constar per escrit amb la signatura de totes les parts interessades. No s'admeten els pactes merament verbals ni tampoc —a diferència del que estableix el Reglament 1215/2012— els acords verbals amb confirmació escrita. Altres formes previstes en altres instruments europeus no tenen aplicació en matèria successòria.³⁵ La forma escrita inclou la transmissió per mitjans electrònics sempre que hi hagi un registre de l'acord. D'aquesta manera, un

34. Aquest efecte reflex de determinades competències ha estat defensat en relació amb certs furs del Reglament 44/2001 (actualment Reglament 1215/2012 i abans Conveni de Brussel·les de 27 de setembre de 1968). Vegeu R. ARENAS GARCÍA, *El control de oficio de la competencia judicial internacional*, Madrid, Eurolex, 1996, p. 115-122.

35. La forma admesa en les relacions entre les parts i les formes que es fan servir en el comerç internacional, que preveu l'article 25 del Reglament 1215/2012.

intercanvi de correus electrònics pot documentar un acord d'elecció de tribunal en matèria successòria.

18. Malgrat que no hi hagi un acord previ i escrit de les parts interessades, els tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant, quan aquest ha triat la seva llei com a rectora de la successió, assumiran competència per a pronunciar-se sobre aquesta quan les parts admetin dins del procediment la competència del tribunal. Aquesta admissió pot ser expressa o tàcita.

L'admissió expressa és la prevista en l'article 7c del Reglament. D'acord amb aquesta possibilitat, les parts que no han designat prèviament com a competents els tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant poden reconèixer aquesta competència dins del procediment. La forma en què ha de fer-se aquesta declaració dependrà de la regulació processal nacional, però en principi pot estar inclosa dins de qualsevol escrit processal, com una demanda o la contestació a una demanda.

19. El tribunal de l'estat de la nacionalitat del causant també pot resultar competent com a conseqüència de la submissió tàcita de les parts. Aquesta possibilitat es troba recollida en l'article 9 del Reglament, que estableix que si les parts en el procediment que no han estat parts en l'acord d'elecció de tribunal compareixen sense impugnar la competència del tribunal, aleshores aquest pot continuar exercint la seva competència. Es tracta d'un supòsit típic de submissió tàcita, ja que no es tracta de determinar la voluntat implícita de la part, sinó de permetre la continuació del procediment sense que aquest es demori per la resolució de les qüestions competencials.

La submissió resultarà de la compareixença sense impugnació de la competència.³⁶ Per tal que operi aquest criteri de competència cal que hi hagi un acord previ d'elecció de tribunal. La dicció de l'article no sembla que li permeti donar cobertura a aquells supòsits en què no hi ha un acord previ entre les parts, es presenta la demanda davant els tribunals de la nacionalitat del causant i es confia que totes les parts compareixeran sense impugnar la competència del tribunal. Només si existeix aquest acord pot operar el criteri de competència de l'article 9 del Reglament per tal de completar la competència respecte a les parts que no són part de l'acord. Ara bé, aquest acord pot ser tant el previst en l'article 5 del Reglament com l'acord exprés que preveu l'article 7c del Reglament. Una mica més endavant, quan tractem el règim de verificació d'ofici de la competència, tornarem sobre aquest tema, ja que la forma en què es controla aquesta competència condiciona la forma en què pot operar la submissió tàcita que preveu l'article 9 del Reglament.

36. Art. 9.1 del Reglament 650/2012: «Cuando, durante el procedimiento ante un tribunal de un estado miembro que ejerza su competencia en virtud del artículo 7, se ponga de manifiesto que no todas las partes en el procedimiento han sido partes en el acuerdo de elección del foro, el tribunal seguirá ejerciendo su competencia en caso de que las partes en el procedimiento que no hayan sido partes en el acuerdo comparezcan ante el tribunal sin impugnar la competencia de éste».

Encara s'ha de determinar si la impugnació ha de seguir el règim processal del dret processal intern o si, al contrari, qualsevol impugnació de la competència, fins i tot fora del tràmit processal que preveu el dret intern de l'estat que es troba coneixent de l'assumpte, serà suficient perquè el tribunal deixi de conèixer. Com és sabut, la solució del Reglament 1215/2012 és que la impugnació ha d'ajustar-se a les previsions del dret processal intern de l'estat del tribunal.³⁷ Ara bé, la regulació de l'abstenció d'ofici en el Reglament 650/2012 permet una interpretació diferent. Quan tractem el tema del control d'ofici de la competència judicial tornarem a tractar aquesta qüestió.

20. Finalment, els tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant poden resultar competents si els tribunals de la darrera residència del causant o del lloc de situació dels seus béns declinen la seva competència a instància d'una de les parts. Aquesta possibilitat està recollida en l'article 6*b* del Reglament. L'abstenció no pot produir-se sense la sol·licitud d'una de les parts (s'exclou l'abstenció d'ofici) i ha de fer-se valorant si els tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant es troben en una millor situació per a resoldre el cas. Com a factors que es poden considerar per tal de realitzar aquesta valoració s'enumeren la residència habitual de les parts i la ubicació dels béns.

La previsió de l'article 6*b* del Reglament permet que, en supòsits que no tinguin una relació estreta amb els furs generals (darrera residència del causant i lloc d'ubicació dels béns objecte de la successió, tal com havíem vist en l'epígraf anterior), es pugui remetre el cas als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant; però, en principi, tan sols si hi ha circumstàncies que aconsellin aquesta remissió. La valoració d'aquestes circumstàncies ha de fer-la el tribunal que es trobi coneixent del cas; però, com que aquest actuarà sempre a sol·licitud d'una part, aquesta ha de presentar les raons per les quals els tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant es troben en millors condicions per a conèixer del cas.

L'abstenció dels tribunals que coneixen del cas sobre la base d'un fur general atribueix competència als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant, tal com preveu l'article 7*a* del Reglament. En aquest supòsit, la competència es deriva de la conjunció de l'elecció feta en el seu moment pel causant i de l'abstenció del tribunal de la darrera residència del causant o del lloc on s'ubiquen els béns de l'herència, de la mateixa manera que en altres situacions aquesta competència resulta de l'elecció del fur feta pel causant afegida a l'acord d'elecció de tribunal per les parts interessades.

37. Aquesta era ja la solució en el Conveni de Brussel·les del 1968 i el Reglament 44/2001. Sobre la discussió entorn de la interpretació de l'articulació entre el dret processal intern i els instruments europeus reguladors de la competència judicial internacional, i específicament sobre la relació entre control d'ofici de la competència, impugnació a instància d'una part i submissió tàcita, vegeu R. ARENAS GARCÍA, «Las normas sobre verificación de la competencia en los convenios de Bruselas y de Lugano», a A. BORRÁS (ed.), *La revisión de los convenios de Bruselas de 1968 y Lugano de 1988 sobre competencia judicial y ejecución de resoluciones judiciales: una reflexión preliminar española. Seminario celebrado en Tarragona, 30-31 de mayo de 1997*, Madrid i Barcelona, Marcial Pons, 1998, p. 389-406.

2.1.3. Forum necessitatis

21. El Reglament 650/2012 també preveu un fur de necessitat en el seu article 11. Les condicions perquè operi aquest fur són tres: en primer lloc, cap tribunal d'un estat membre ha de tenir competència d'acord amb la resta de disposicions del Reglament; en segon lloc, l'assumpte ha de tenir una vinculació suficient amb l'estat membre on es faci servir aquest fur de necessitat; finalment, és necessari que sigui impossible o que no es pugui raonablement plantejar o resoldre el cas davant els tribunals d'un tercer estat que tingui una vinculació estreta amb el cas. És un fur que, òbviament, ha d'utilitzar-se només en supòsits excepcionals.

22. El fur té com a finalitat evitar la denegació de justícia que es produiria si no fos possible que el tribunal d'un tercer estat que ha de conèixer sobre la successió per estar estretament vinculat al cas no conegués d'aquesta o no fos raonable iniciar el procediment davant aquest tribunal. L'article 11 del Reglament no especifica quina ha de ser la relació estreta que el cas ha de tenir amb el tercer estat, ja que els supòsits poden ser diversos; però, atès que es tracta d'una qüestió successòria, les connexions que hauran de considerar-se en la majoria dels casos seran les vinculades a les condicions personals del causant (nacionalitat, domicili, residència) i a la ubicació dels seus béns.

Per tal que operi el fur de necessitat cal que no hi hagi cap tribunal competent en els estats membres de la UE. Això exclou que pugui operar quan la darrera residència del causant s'hagi trobat en un estat membre, quan hi ha béns del causant ubicats en un estat membre i es donen les condicions de l'article 10.1 del Reglament i quan els tribunals d'un estat membre són competents per raó de l'elecció feta pel causant si es donen les condicions de l'article 7 del Reglament. Sí que pot utilitzar-se aquest fur de necessitat malgrat que operi el fur de l'article 10.2 del Reglament (competència dels tribunals de l'estat d'ubicació dels béns només en relació amb la successió respecte a tals béns) en relació amb els béns de l'herència que no es localitzen en un estat membre, ja que respecte a aquests béns els tribunals dels estats membres no assumeixen competència.

Finalment, és necessari que hi hagi una vinculació suficient del cas amb el tribunal que basa la seva competència en el fur de necessitat. El Reglament no especifica quina ha de ser aquesta vinculació, però, a part del cas del qual ens ocuparem en el número següent, les possibilitats d'utilització d'aquest fur de necessitat passen pel fet que, malgrat que no hi hagi béns de la successió en estats membres de la UE, la nacionalitat del causant, en el moment de la seva mort o en algun altre moment de la seva vida, ha de ser la de l'estat membre on es pretén fer servir el *forum necessitatis*. També que la seva residència s'hagi ubicat en algun moment significatiu en aquest estat membre. En qualsevol dels dos casos, l'existència d'altres vincles, com la residència o la nacionalitat de les persones interessades en la successió, ajudaria a justificar aquest fur de necessitat. No es tracta d'una llista tancada i, per tant, serà el tri-

bunal qui haurà de valorar, d'acord amb totes les circumstàncies, si en el cas que ha de resoldre es donen les condicions per tal que operi el *forum necessitatis*.

23. Hi ha segurament un cas molt clar d'utilització d'aquest criteri de competència del fur de necessitat. Es tracta del supòsit en què el causant ha triat com a llei rectora de la successió la de l'estat membre on té la seva nacionalitat, però sense que ni la seva residència habitual ni els seus béns es trobin en un estat membre en el moment de la seva mort. En aquest cas, les parts interessades poden triar com a tribunals competents els de l'estat de la nacionalitat del causant (o un tribunal dins d'aquest estat); però si no es fa aquesta elecció, no hi haurà competència dels tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant, tal com ja hem vist. Si els tribunals de l'estat on té la residència el causant o del lloc on es troben els béns objecte de l'herència no es consideren competents per a conèixer del cas, aquesta abstenció no atorga competència als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant, ja que el criteri de l'article 7a del Reglament només opera quan l'abstenció del tribunal al qual s'ha sotmès l'assumpte s'ha fet d'acord amb el que preveu l'article 6 del Reglament, precepte que no atribueix la competència a un tribunal d'un tercer estat.

Aquesta falta de competència podrà, però, ser palliada mitjançant la consideració del *forum necessitatis* de l'article 11 del Reglament. La vinculació amb l'estat del tribunal és clara, ja que es basa en la nacionalitat del causant i l'elecció per part d'aquest del dret d'aquest estat com a rector de la successió. Si no hi ha cap tribunal competent en els estats membres de la UE segons els furs generals, l'article 11 del Reglament pot atribuir competència als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant.

2.1.4. *Mesures cautelars*

24. El Reglament recull una regla sobre mesures cautelars (article 19) que reproduceix la que inclouen altres instruments europeus.³⁸ La regla és que els tribunals d'un estat membre de la UE, malgrat no tenir competència per a conèixer del fons de l'assumpte, poden adoptar mesures cautelars o provisionals previstes pel seu dret. S'assumeix de manera generalitzada que els tribunals no competents sobre el fons també poden, sobre la base d'aquesta competència, adoptar mesures provisionals o cautelars.³⁹

La interpretació d'aquest precepte planteja els mateixos problemes que els seus equivalents en altres reglaments europeus: s'ha de determinar si la remissió a la llei

38. Vegeu l'art. 35 del Reglament 1215/2012 o l'art. 20 del Reglament 2201/2003.

39. Així s'ha interpretat la regulació en matèria de mesures provisionals i cautelars del Reglament Brussel·les I, sobre el qual hi ha una pràctica i una doctrina més desenvolupades. Cal assenyalar que aquesta interpretació no té el suport exprés del tenor de la norma i que hi ha posicions doctrinals minoritàries que l'han qüestionat. Vegeu J. C. FERNÁNDEZ ROZAS i S. A. SÁNCHEZ LORENZO, *Derecho internacional privado*, p. 58.

interna de l'estat on es demana l'adopció de les mesures cautelars s'estén a les normes sobre competència judicial internacional del dret esmentat o, al contrari, s'ha d'interpretar que l'article 19 del Reglament atribueix de manera directa competència judicial internacional als tribunals davant els quals es demana la mesura cautelar o provisional, tenint en compte en tot cas els límits en relació amb l'adopció de les mesures que ha establert el Tribunal de Luxemburg.⁴⁰

25. Haurà de ser la jurisprudència la que resolgui el dubte d'interpretació que s'acaba de plantejar. I la jurisprudència entén que en aquest cas, com també en relació amb altres instruments europeus, la interpretació més adient és la que manté que no s'han d'aplicar les regles sobre competència judicial internacional del DIPr autònom de l'estat on es demana l'adopció de la mesura provisional o cautelar, sinó que s'ha d'interpretar que el precepte inclou una atribució directa de competència per a l'adopció de la mesura cautelar que, en tot cas, ha de limitar-se a supòsits que tinguin una vinculació suficient amb el tribunal que ha d'adoptar la mesura, de tal manera que només els tribunals del lloc d'execució de la mesura poden adoptar-la.⁴¹

D'acord amb aquesta interpretació, els tribunals espanyols podrien adoptar mesures provisionals o cautelars en matèria successòria fins i tot en aquells supòsits en què no gaudissin de competència sobre el fons. En aquests supòsits seran mesures en relació amb béns ubicats a Espanya objecte de successions de les quals no poden conèixer els nostres tribunals (perquè la darrera residència del causant no es trobava a Espanya o perquè les parts han triat com a tribunals competents els de la nacionalitat del causant d'acord amb la possibilitat que en aquest sentit ofereix el Reglament).

2.1.5. Regles d'aplicació i regles complementàries

26. El Reglament 650/2012 no es limita a concretar els criteris de competència en matèria successòria, sinó que també resol alguns problemes d'aplicació de les normes reguladores de la competència.⁴² Així, hi ha previsions sobre litispendència i connexitat internacionals, i sobre la comprovació de la competència i de l'admissibilitat. També es determina en quin moment s'ha d'entendre iniciat un procediment

40. Sobre aquesta disjuntiva en relació amb el Reglament Brussel·les I, es pot recórrer encara a les anàlisis de la regulació del Conveni de Brussel·les de 27 de setembre de 1968, antecedent dels reglaments 44/2001 i 2201/2003. Vegeu V. FUENTES CAMACHO, *Las medidas provisionales y cautelares en el espacio judicial europeo*, Madrid, Eurolex, 1996, p. 91-110.

41. Vegeu M. VIRGÓS SORIANO i F. J. GARCIMARTÍN ALFÉREZ, *Derecho procesal civil internacional: Litigación internacional*, 2a ed., Cizur Menor (Navarra), Thomson i Civitas, 2007, p. 347.

42. Sobre la diferència entre normes reguladores de la competència i normes d'aplicació, vegeu R. ARENAS GARCÍA, *El control de oficio de la competencia judicial internacional*, Madrid, Eurolex, 1996, p. 27-33.

(fet que resulta especialment rellevant en relació amb l'aplicació de la regulació sobre litispendència i connexitat). Finalment, també ens trobem amb regles que podríem denominar *complementàries* i que s'ocupen de qüestions com ara els efectes d'un aranjament extrajudicial una vegada s'ha iniciat el litigi, la limitació de l'objecte del procediment en consideració a la recognoscibilitat de la decisió de tercers estats i la possibilitat que tribunals diferents dels competents sobre el fons puguin acceptar declaracions sobre l'acceptació o la renúncia d'herències, llegats o llegítimes.

En molts casos es tracta de regulacions que segueixen de molt a prop les solucions que ja inclouen altres textos europeus (litispendència i connexitat, comprovació de la competència i de l'admissibilitat, determinació de l'inici del procediment). En altres, en canvi, es tracta de solucions específiques en matèria de successions. A continuació ens ocuparem en primer lloc de les qüestions en què el Reglament segueix solucions d'altres instruments europeus. I després abordarem les regulacions que tenen específicament un caire successori.

27. Els articles 17 i 18 del Reglament s'ocupen de la regulació de la litispendència i de la connexitat internacionals d'acord amb els mateixos principis que regeixen altres reglaments de la Unió Europea en matèria processal. En els casos de litispendència, el segon tribunal que conegui del cas haurà de suspendre el procediment fins que el primer tribunal es pronunciï sobre la seva competència. Si el primer tribunal es declara competent, el segon haurà d'abstenir-se. La diferència entre la suspensió inicial i la posterior abstenció és conseqüència de la possibilitat que el primer tribunal no es declari competent. Si és aquest el cas i el segon tribunal ja ha procedit a l'abstenció, el demandant ha de tornar a presentar el cas davant el segon tribunal. Per tal d'evitar aquest entrebanc processal es preveu que l'abstenció del segon tribunal només podrà produir-se quan el primer tribunal ja s'hagi declarat competent. Si aquest primer tribunal es declara incompetent, el segon simplement haurà d'aixecar la suspensió i continuar el procediment.

En el cas de les demandes connexes, el tribunal que estigui coneixent de la demanda posterior pot suspendre el procediment. En aquest cas, a diferència del que passa en els supòsits de litispendència, la suspensió no és obligatòria, sinó facultativa pel tribunal. També és possible l'abstenció del segon tribunal, però només si es donen certes circumstàncies: en concret, que les dues demandes estiguin pendents en primera instància, que el primer tribunal sigui competent per a conèixer de les dues demandes, que així ho sol·liciti una de les parts i que sigui possible l'acumulació de les dues accions.

28. La diferència de tractament entre els supòsits de litispendència i els de connexitat s'explica pel fet que en els primers els dos tribunals coneixen de la mateixa demanda; és per això que la finalització del segon procediment no significa cap limitació del dret a la tutela judicial del demandant en aquest segon procediment, ja que en el primer procediment necessàriament s'ha de resoldre sobre el que es discuteix en el segon. En el cas de les demandes connexes, com que l'objecte d'ambdós

procediments no és el mateix, la plena satisfacció de la tutela demanada per l'actor en el segon procediment requereix la presentació d'una nova demanda davant el primer tribunal. És per aquesta raó que ha de comprovar-se que el primer tribunal és competent per a conèixer del litigi i que es pot produir l'acumulació de les dues causes, ja que si aquesta acumulació no és possible, la suspensió del segon procediment no aportarà cap avantatge per al bon funcionament de l'Administració de justícia.

Aquesta clara distinció entre els supòsits de litispendència i els de connexitat, vinculada al règim d'una situació i l'altra, no es correspon, però, amb el que diu la jurisprudència del Tribunal de Luxemburg, que ha interpretat que determinats supòsits de connexitat han de seguir el règim de la litispendència.⁴³ Hem de veure com es projecta aquesta doctrina sobre el Reglament 650/2012 durant els propers anys.

29. Per a l'aplicació de la regulació sobre litispendència i connexitat és fonamental determinar quin és el primer tribunal que ha de conèixer de l'assumpte. El Reglament 650/2012, a l'igual d'altres instruments de la UE en matèria processal, inclou una regulació específica sobre aquesta qüestió en l'article 14, el qual recull les mateixes solucions que recullen els reglaments 1215/2012 i 2201/2003 (entre d'altres) per als supòsits en què el procediment s'inicia a instància d'una de les parts. A aquesta solució, se n'hi afegeix una d'específica per als casos en què el procediment successori comença d'ofici.

Si el procediment s'ha d'iniciar amb un escrit de demanda o un document equivalent, el Reglament distingeix —com ho fan també altres reglaments europeus— entre els supòsits en què l'escrit d'inici del procediment s'ha de presentar en primer lloc al tribunal i els supòsits en què s'ha de presentar al demandat. En el primer cas, s'entén que el procediment comença quan s'ha presentat l'escrit al tribunal; en el segon cas, quan el rep l'autoritat que ha de procedir a la notificació. En ambdós casos, la solució es matisa en el sentit que el demandant ha d'adoptar totes les mesures necessàries per tal que la demanda arribi al demandat (si el procediment comença amb la presentació de la demanda al tribunal) o al tribunal (si el començament del procediment està determinat pel lliurament de la demanda a l'autoritat que ha de procedir a la notificació).

Si el procediment s'inicia d'ofici, el moment en què comença, tal com estableix l'article 14c del Reglament, és el del registre de l'assumpte en el tribunal.

La inclusió d'aquesta regulació expressa en el Reglament, que, tal com hem dit, recull la pràctica d'altres instruments, evita que s'hagi de determinar el moment d'inici del procediment d'acord amb el que estableix el dret processal intern de cada estat, cosa que podria provocar desajustos en el funcionament de l'instrument, tal

43. Sentència del Tribunal de Justícia de 8 de desembre de 1987, As. C-144/86, GubischMaschinenfabrik KG *versus* Giulio Palumbo, on es va considerar que hi havia situació de litispendència entre dos procediments quan en un es demanava el compliment d'un contracte i en l'altre es demanava la nul·litat del mateix contracte.

com va passar durant l'aplicació del Conveni de Brusselles del 1968, que va comportar uns desajustos que van portar a la introducció d'aquesta regulació específica en el Reglament 44/2001 i en tots els reglaments posteriors.⁴⁴

30. El Reglament 650/2012 inclou també regulació de la comprovació de l'admissibilitat i la competència. La primera, la comprovació de l'admissibilitat, implica que el procediment no pot continuar si el demandat té la seva residència habitual en un estat diferent d'aquell en el qual s'ha plantejat l'acció i no s'ha acreditat que ha rebut l'escrit de demanda o el document equivalent amb temps suficient per a defensar-se o que s'han adoptat totes les mesures necessàries per aconseguir aquesta notificació. En cas que la notificació s'hagi de realitzar mitjançant el Reglament 1393/2007,⁴⁵ s'aplicarà el seu article 19, i si aquest Reglament no és d'aplicació, s'aplicarà l'article 15 del Conveni de la Haia de 15 de novembre de 1965, relatiu a la notificació o el trasllat a l'estranger de documents judicials i extrajudicials en matèria civil o comercial, sempre que aquest Conveni sigui aplicable.

Tant l'article 19 del Reglament 1393/2007 com l'article 15 del Conveni de la Haia del 1965 preveuen que el procediment no pot continuar fins que s'hagi fet la notificació al demandat; però es preveu que els estats membres de la UE o part del Conveni estableixin mecanismes que permetin aquesta continuació quan hagi transcorregut un temps determinat des de l'intent de notificació i sempre que s'hagin fet tots els esforços per tal de localitzar el demandat. A més a més, es preveu la possibilitat que torni a obrir-se el procediment en certs supòsits en què el demandat és localitzat una vegada el procés ja ha finalitzat.⁴⁶

31. L'article 15 del Reglament 650/2012 s'ocupa de la comprovació de la competència. Es tracta d'una regulació que preveu l'abstenció del tribunal sempre que no tingui competència per a conèixer del cas d'acord amb les previsions del Reglament.⁴⁷ Aquesta regulació ha d'aplicar-se tenint en compte també la normativa sobre competència basada en la compareixença (art. 9 del Reglament), que ja hem vist en un

44. De fet, el primer instrument que va introduir una regulació sobre el moment d'inici del procediment a l'efecte de la litispendència i la connexitat va ser el Reglament 1347/2000, precedent del Reglament 2201/2003.

45. Reglament (CE) núm. 1393/2007 del Parlament Europeu i del Consell, de 13 de novembre de 2007, relatiu a la notificació i al trasllat als estats membres de documents judicials i extrajudicials en matèria civil i mercantil (notificació de documents), *Diario Oficial*, núm. L 324 (10 desembre 2007).

46. Sobre la interpretació d'aquests articles i, en general, sobre els sistemes de garantia dels drets del demandat en matèria de notificacions en l'àmbit internacional, vegeu A. YBARRA BORES, «El sistema de notificaciones en la Unión Europea en el marco del Reglamento 1393/2007 y su aplicación jurisprudencial», *Cuadernos de Derecho Transnacional*, vol. 5, núm. 2 (2013), p. 481-500.

47. Art. 15 del Reglament 650/2012: «El tribunal de un estado miembro requerido para conocer de un asunto relativo a una sucesión *mortis causa* para el cual no sea competente en virtud del presente Reglamento se declarará de oficio incompetente».

epígraf anterior.⁴⁸ En l'article 9 hi ha una altra norma sobre abstenció que és, en certa manera, redundant respecte a la norma de l'article 15 del Reglament.⁴⁹

La regla del Reglament 650/2012 és que el tribunal s'ha d'abstenir sempre que sigui incompetent d'acord amb el Reglament. Aquesta regulació és diferent de la que preveu el Reglament Brussel·les I, segons el qual l'abstenció d'ofici si el demandat ha comparegut només es produirà si s'han vulnerat les competències exclusives d'un altre estat membre. La solució del Reglament 650/2012 és semblant a la del Reglament 2201/2003,⁵⁰ ja que en aquest tampoc no hi ha una regla específica per als supòsits en què el demandat ha comparegut. Ara bé, la diferència entre els dos reglaments és que en el Reglament 2201/2003 no es preveu cap criteri de competència basat en la compareixença i en el Reglament 650/2012 sí que n'hi ha. Tal com veurem, l'exigència d'un control d'ofici de la competència en tots els supòsits i l'existència d'un criteri de competència que es fonamenti en la compareixença del demandat plantegen alguns problemes que exigeixen una interpretació acurada de la regulació, tant de la competencial com de la relativa al règim de verificació de la competència.

32. Com hem vist, la compareixença de les parts en el procediment pot atribuir competència al tribunal en el supòsit que hi hagi una prèvia elecció de tribunal de la nacionalitat del causant (quan el dret d'aquest estat va ser triat pel causant com a llei rectora de la successió), d'acord amb la previsió de l'article 7 del Reglament 650/2012. La consideració conjunta dels articles 9 i 15 del Reglament 650/2012 condueix a interpretar que si es presenta la demanda davant el tribunal de la nacionalitat del causant sense que hi hagi un acord previ entre les parts,⁵¹ el tribunal s'ha d'abstenir a partir de la previsió de l'article 15 del Reglament, ja que no hi ha possibilitat que el tribunal assumeixi aquesta competència.

Si, en canvi, hi ha un acord previ d'elecció entre algunes de les parts del procediment, el tribunal no haurà d'abstenir-se de conèixer, ja que és possible que les parts que no han acceptat la competència del tribunal puguin fer-ho mitjançant la seva compareixença sense impugnació de la competència. En aquest cas poden donar-se

48. Vegeu *supra* l'epígraf 2.

49. Art. 9.2 del Reglament 650/2012: «Si alguna de las partes en el procedimiento que no sean parte en el acuerdo impugna la competencia del tribunal a que se refiere el apartado 1, este se abstendrá de conocer».

50. Art. 17 del Reglament 2201/2003: «El órgano jurisdiccional de un estado miembro ante el que se inicie un procedimiento respecto del cual el presente Reglamento no establezca su competencia y del que sea competente en virtud del mismo un órgano jurisdiccional de otro estado miembro, se declarará de oficio incompetente». El Reglament 2201/2003 només preveu l'abstenció quan sigui competent un tribunal d'un altre estat membre, mentre que el Reglament 650/2012 ordena l'abstenció sempre que el tribunal manqui de competència, fins i tot si no hi ha un altre estat membre competent.

51. I sense que hi hagi una abstenció prèvia del tribunal competent sobre la base de la darrera residència del causant o la ubicació dels seus béns, ja que en aquest cas l'article 7a del Reglament atribueix directament competència als tribunals de l'estat de la nacionalitat del causant (sempre que el causant hagi triat aquesta llei com a rectora de la successió, és clar).

tres situacions diferents: per una banda, que totes les parts compareguin sense impugnar la competència; per l'altra, que alguna de les parts comparegui i impugni la competència; finalment, pot passar també que alguna part o algunes parts no compareguin. Les dues primeres possibilitats estan expressament regulades en el Reglament, però la tercera no.

33. El primer supòsit implica la competència del tribunal, tal com estableix l'article 9.1 del Reglament. En el segon cas, hem de determinar si la impugnació de la competència es va fer en el moment de la compareixença, en el primer moment possible d'acord amb les possibilitats que ofereix el dret processal intern o, al contrari, en un moment posterior a la compareixença o d'una forma irregular segons el dret processal intern del tribunal que coneix del cas. Si estem en el primer supòsit (impugnació en el mateix moment en què es produeix la compareixença o en el primer moment possible segons el dret processal aplicable), no hi ha dubte sobre l'aplicació de l'article 9.2 del Reglament. Ens trobaríem davant una manca de competència que hauria de portar a l'abstenció, tant d'acord amb el que estableix l'article 9.2 del Reglament com d'acord amb l'article 15 d'aquest. En canvi, si la impugnació es fa després de la compareixença i del tràmit que preveu el dret processal de l'estat del tribunal, la resposta no és tan clara. Per una banda, la dicció de l'article 9.2 del Reglament condueix a interpretar que s'ha de produir l'abstenció, ja que sí que hi ha impugnació; però aquesta solució planteja el problema que habilita la possibilitat que les parts endarrereixin la impugnació de la competència en espera de la forma en què es desenvolupi el procediment. Un sistema d'impugnació de la competència que permetés aquest comportament especulatiu de les parts no seria adequat i, de fet, no és el que preveuen els ordenaments del nostre entorn jurídic. No seria raonable pensar que el Reglament 650/2012 introdueix aquesta possibilitat d'impugnació de la competència sense termini.

Hem, per tant, d'interpretar l'article 9.2 del Reglament d'acord amb la previsió de l'article 9.1, de manera que si la compareixença es produeix sense impugnar la manca de jurisdicció, hem d'entendre que el tribunal passa a assumir competència per a conèixer de la qüestió successòria (art. 9.1 del Reglament). En aquest cas, l'article 9.2 del Reglament ja no opera, atesa la competència assumida d'acord amb la previsió del primer paràgraf de l'article. Aquesta mateixa competència fa impossible una abstenció sobre la base de l'article 15 del Reglament, ja que sí que hi ha competència del tribunal davant el qual es va produir la compareixença.

El tercer supòsit no està previst en l'article 9 del Reglament. Si alguna de les parts simplement no compareix, no hi haurà submissió tàcita (art. 9.1 del Reglament), però tampoc impugnació (art. 9.2 del Reglament). En aquest cas, hem d'entendre que no hi ha competència del tribunal (ja que les parts que no han estat part de l'acord no van acceptar tal competència) i l'article 15 del Reglament obliga a l'abstenció d'ofici per part del tribunal.

34. Juntament amb les normes sobre litispendència, connexitat, determinació del moment d'inici del procediment i comprovació de la competència i l'admissibilitat, hi ha també certes normes complementàries de la competència que s'ocupen dels efectes dels acords extrajudicials, de la limitació dels procediments i de l'acceptació i la renúncia de l'herència, el llegat o la llegítima. A continuació ens ocuparem d'aquestes regles.

35. L'article 8 del Reglament estableix que el tribunal que hagi incoat d'ofici un procediment sobre la base de la competència prevista en el Reglament (art. 4-10 del Reglament), haurà de sobreseure el procediment si les parts acorden resoldre la successió extrajudicialment a l'estat membre la llei del qual va ser triada pel causant com a llei successòria (article 22 del Reglament).

Aquest precepte només s'aplica als supòsits de procediment incoat d'ofici. És clar que en els supòsits de procediment iniciat a instància d'una part haurà de ser la part que ha iniciat el procediment la que demani el sobreseïment d'aquest d'acord amb la regulació processal de l'estat del tribunal. Aquest sobreseïment es limita als supòsits en què s'acorda la resolució extrajudicial a l'estat membre de la nacionalitat del causant quan aquest va triar el dret d'aquest estat com a llei rectora de la successió. No és clar què s'ha d'entendre per resolució «a l'estat membre la llei del qual va ser elegida pel causant», ja que en una resolució extrajudicial el lloc on s'arribi a un acord entre les parts és, en principi, irrellevant o molt poc rellevant. Podria tenir més sentit indicar que la resolució extrajudicial s'ha de fer d'acord amb les previsions de la llei triada pel causant com a llei rectora de la successió. En cas que la solució extrajudicial no es faci a l'estat membre de la nacionalitat del causant, la previsió de l'article 8 no opera, però cal suposar que el sobreseïment podrà donar-se segons les previsions del dret processal del tribunal que estigui coneixent de la successió.

36. L'article 12 del Reglament preveu que el tribunal que estigui coneixent de la successió podrà excloure del seu pronunciament els béns ubicats en tercers estats. La limitació ha de ser sol·licitada a instància d'una part i la raó per a accedir a la sol·licitud és la dificultat que es pugui preveure per al reconeixement de la decisió en el tercer estat.

Es tracta d'una previsió prudent que té en compte que una decisió relativa a béns situats a l'estranger no tindrà eficàcia si no pot ser executiva a l'estat on estan ubicats els béns. La previsió opera amb independència que estigui prevista una exclusió similar en el dret processal de l'estat del tribunal que està coneixent de la successió, però es completa amb la previsió que les limitacions de procediment que estiguin previstes en la *lex fori* podran ser igualment operatives.⁵²

37. Finalment, l'article 13 del Reglament inclou una regla específica de competència en relació amb l'acceptació o la renúncia de l'herència, el llegat o la llegíti-

52. Art. 12.2 del Reglament 650/2012: «El apartado 1 no afectará al derecho de las partes a limitar el alcance de los procedimientos en virtud de la ley del estado miembro del tribunal que conozca del asunto».

ma. Aquest precepte preveu que, a més dels tribunals competents per a conèixer de la successió, els tribunals de l'estat membre on té la residència habitual la persona que ha d'acceptar o renunciar l'herència, el llegat o la llegítima d'acord amb les previsions del dret rector de la successió, seran competents per a l'esmentada acceptació o renúncia sempre que aquestes declaracions es puguin fer davant un tribunal segons el dret de l'estat on té la residència habitual la persona que ha de fer la declaració.

Es tracta, naturalment, de facilitar la realització d'aquestes declaracions alliberant la persona que ha de fer-les de la necessitat de desplaçar-se davant una autoritat de l'estat que gaudeix de competència d'acord amb les previsions del Reglament; i aquesta facilitació té en compte que no es pot forçar el sistema judicial d'un estat establint la possibilitat de fer davant els seus tribunals declaracions que no estan previstes en la seva regulació processal.

2.2. AUTORITATS DESTINATÀRIES

38. En el Reglament sobre matèria successòria es planteja com a problema específic la delimitació de les autoritats destinatàries de la regulació continguda en el Reglament. És a dir, quines autoritats seran les que hauran de determinar la seva competència en assumptes internacionals a partir de les normes del Reglament i quines estaran obligades a aplicar la normativa sobre el dret aplicable que conté l'instrument. Al mateix temps, seran les decisions d'aquestes autoritats les que gaudiran de la possibilitat de ser reconegudes i executades en altres estats membres mitjançant la regulació sobre l'eficàcia extraterritorial de decisions del Reglament.⁵³ Aquesta delimitació afectarà en particular els notaris, i de fet els considerants del Reglament s'ocupen específicament de la posició dels notaris en relació amb aquest.⁵⁴

39. El principi sobre el qual descansa el Reglament és que només els tribunals estan vinculats per les normes de competència d'aquest.⁵⁵ Ara bé, no només estrictament els que poden ser considerats tribunals estan inclosos en el concepte autònom de *tribunal* que fa servir el Reglament. En l'article 3.2 del Reglament hi ha una definició de *tribunal* que va més enllà de les autoritats judicials. D'acord amb aquest article, han de considerar-se tribunals a l'efecte de l'aplicació del Reglament no només els òrgans judicials, sinó també la resta d'autoritats i professionals del dret amb competències en matèria successòria que exerceixin funcions jurisdiccionals o que

53. Vegeu, sobre aquest plantejament, P. RODRÍGUEZ MATEOS, «La sucesión por causa de muerte en el derecho de la Unión Europea», *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, núm. 27 (2014), p. 1-59, esp. p. 13.

54. Vegeu els considerants 21 i 22 del Reglament.

55. Vegeu l'art. 4 del Reglament: «Los tribunales del estado miembro en el que el causante tuviera su residencia habitual en el momento del fallecimiento tendrán competencia para resolver sobre la totalidad de la sucesión».

actuïn per delegació de poders d'un òrgan judicial o sota el seu control, sempre que aquestes autoritats i professionals del dret ofereixin garanties d'imparcialitat i el dret d'audiència de les parts. A més, s'exigeix que les seves resolucions puguin ser objecte de recurs o de revisió davant un òrgan judicial i tinguin la mateixa força i efectes anàlegs a la resolució d'un òrgan judicial sobre la matèria.⁵⁶

A partir d'aquesta definició, podem concloure que en la majoria de les seves actuacions el notari no pot ser considerat com a tribunal a l'efecte del Reglament.⁵⁷ Tan sols es podria mantenir el dubte en relació amb les declaracions d'hereus que realitzen els notaris en la successió intestada quan els hereus són ascendents, descendents o el cònjuge del causant.⁵⁸ Amb caràcter general, la declaració d'hereus abintestat ha de realitzar-se davant del jutge d'acord amb el que preveuen els articles 977 i 980 de la Llei d'enjudiciament civil del 1881.⁵⁹ Aquesta declaració d'hereus és equivalent a la que realitza un jutge en els casos en què els hereus no són ascendents, descendents o el cònjuge, i en aquest sentit l'actuació del notari és també equivalent a la d'un jutge; però no en l'exercici de la jurisdicció contenciosa, sinó en el de la jurisdicció voluntària, cosa que no seria pròpiament una manifestació de la funció jurisdiccional.⁶⁰

56. Art. 3.2 del Reglament: «A los efectos del presente Reglamento, se entenderá por “tribunal” todo órgano judicial y todas las demás autoridades y profesionales del derecho con competencias en materia de sucesiones que ejerzan funciones jurisdiccionales o que actúen por delegación de poderes de un órgano judicial, o actuén bajo su control, siempre que tales autoridades y profesionales del derecho ofrezcan garantías en lo que respecta a su imparcialidad y al derecho de las partes a ser oídas, y que sus resoluciones, dictadas con arreglo al derecho del estado miembro en el que actúan: a) puedan ser objeto de recurso o revisión ante un órgano judicial, y b) tengan fuerza y efectos análogos a los de la resolución de un órgano judicial sobre la misma materia. Los estados miembros notificarán a la Comisión las autoridades y los profesionales del derecho a que se refiere el párrafo primero, de conformidad con el artículo 79». Sobre l'evolució d'aquest precepte des de la Proposta de reglament, vegeu L. BALLESTA MARTÍ, «La competencia jurisdiccional en materia de sucesiones transfronterizas», p. 24-31.

57. Vegeu J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, «Reglamento sucesorio europeo y actividad notarial», p. 5-44, esp. p. 15-16.

58. Art. 979 de la LEC de 1881: «La declaración de que determinadas personas, que sean descendientes, ascendientes o cónyuge del finado, son los únicos herederos abintestato se obtendrá mediante acta de notoriedad tramitada conforme a la legislación notarial por notario hábil para actuar en el lugar en que hubiere tenido el causante su último domicilio en España y ante el cual se practicará la prueba testifical y documental precisa».

59. Art. 977 de la LEC de 1881: «Practicadas las medidas indispensables para la seguridad de los bienes, ordenadas en la sección anterior, y sin perjuicio de continuar en las mismas diligencias la formación de inventario, se procederá en pieza separada a hacer la declaración de herederos abintestato». Art. 980 de la LEC de 1881: «Los demás herederos abintestato podrán obtener la declaración en vía judicial justificando debidamente el fallecimiento de la persona de cuya sucesión se trate y su parentesco con la misma y, con la certificación del Registro general de actos de última voluntad y con la información testifical, que dicha persona ha fallecido sin disposición de última voluntad [...]».

60. Vegeu P. JIMÉNEZ BLANCO, «Las declaraciones notariales de herederos en las sucesiones internacionales», *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, tom III (2003), p. 327-360. J. CARRASCOSA

40. Amb independència de la definició dogmàtica de *funció jurisdiccional*,⁶¹ és difícil admetre que la determinació judicial dels hereus abintestat no sigui considerada com una actuació que entra dins de l'àmbit d'aplicació del Reglament 650/2012, ja que aquest es refereix a «todo órgano judicial». Això ens obliga a analitzar si els notaris que realitzen aquesta mateixa determinació en determinades circumstàncies no han de ser considerats també com a òrgans jurisdiccionals a l'efecte de l'aplicació del Reglament. Si tenim en compte que des de la perspectiva del Reglament hem d'incloure dins de l'àmbit d'aplicació del Reglament totes les autoritats que realitzen funcions judicials,⁶² resulta que aquesta funció notarial de determinació dels hereus abintestat en determinats supòsits s'hi ha de considerar inclosa, amb la conseqüència que els notaris espanyols només poden fer aquesta determinació quan gaudeixin de competència d'acord amb les normes del Reglament.

Així, doncs, d'acord amb el que hem vist, en la situació actual hem de considerar que l'actuació dels notaris en la determinació dels hereus abintestat està compresa dins de l'àmbit d'aplicació del Reglament 650/2012. Aquesta situació pot canviar si es converteix en llei el Projecte de llei de la jurisdicció voluntària⁶³ que actualment s'està tramitant. D'acord amb aquest text, són els notaris els qui assumeixen en tots els supòsits la tramitació de les declaracions d'hereus abintestat. Els tribunals que-

GONZÁLEZ, «Reglamento sucesorio europeo y actividad notarial», p. 16, planteja que és dubtós que les declaracions judicials d'hereus abintestat puguin ser considerades com una actuació jurisdiccional.

61. La bibliografia sobre la definició i la naturalesa de la funció jurisdiccional és immensa. Sempre és recomanable el rigorós estudi de J. L. REQUEJO PAGÉS, *Jurisdicción e independencia judicial*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1989.

62. La versió en castellà del Reglament es refereix a «funciones jurisdiccionales»; però, en altres llengües, en comptes de *jurisdiccional* s'utilitza el terme *judicial*. Vegeu l'art. 3.2 del Reglament 650/2012 en castellà, *supra* n. 56; en anglès, «For the purposes of this Regulation, the term “court” means any judicial authority and all other authorities and legal professionals with competence in matters of succession which exercise *judicial* functions [...]» (la cursiva és nostra); en alemany, «In Sinne dieser Verordnung bezeichnet der Begriff “Gericht” jedes Gericht und alle sonstigen Behörden und Angehörigen von Rechtsberufen mit Zuständigkeit in Erbsachen, die *gerichtliche* Funktionen ausüben [...]» (la cursiva és nostra); en francès, «Aux fins du présent règlement, le terme “juridiction” désigne toute autorité judiciaire, ainsi que toute autre autorité et tout professionnel du droit compétents en matières de successions qui exercent des fonctions *juridictionnelles* [...]» (la cursiva és nostra); en italià, «Ai fini del presente regolamento il termine “organo giurisdizionale” indica qualsiasi autorità giudiziaria e tutte le altre autorità e i professionisti legali competenti in materi di successioni che esercitano funzioni *giudiziarie* [...]» (la cursiva és nostra); en holandès, «Voor de toepassing van deze verordening wordt onder het begrip “gerecht” verstaan: elke gerechtelijke autoriteit en alle andere autoriteiten en juridische beroepsbeoefenaren met bevoegdheid in een erfrechtzaak, die *rechterlijke* functies vervullen [...]» (la cursiva és nostra). Com es pot comprovar, de les versions del Reglament considerades resulta que només l'espanyola i la francesa estableixen amb claredat que s'han de considerar les autoritats que realitzen funcions «jurisdiccionales» (com una espècie dins de les funcions judicials), mentre que en altres versions del Reglament no hi ha aquesta diferenciació i el text es refereix en general a les funcions judicials.

63. Projecte de llei de la jurisdicció voluntària, presentat el 2 d'agost de 2014 i qualificat el 2 de setembre, *Boletín Oficial de las Cortes Generales*, núm. A-112-1 (5 setembre 2014).

den exclosos d'aquesta funció. No es pot dir, per això, que ens trobem davant una funció judicial. D'aquesta manera, només es pot considerar que els notaris que atorguen aquestes declaracions d'hereus poden ser considerats com a tribunal a l'efecte del Reglament 650/2012 si actuen per delegació d'un òrgan judicial o sota la seva supervisió, i sempre que es donin les condicions afegides que preveu l'article 3.2 del Reglament 650/2012. Però aquest no és el cas, ja que els notaris que realitzen les declaracions d'hereu abintestat segons el règim previst en la Llei de jurisdicció voluntària⁶⁴ no depenen de cap tribunal ni actuen per delegació de cap òrgan judicial. Si no es donen aquestes condicions, no és possible considerar els notaris com a tribunals a l'efecte de l'aplicació del Reglament 650/2012, cosa que implica que el Reglament no afecta les seves competències, a la vegada que aquestes declaracions d'hereu abintestat no s'aprofiten de la regulació sobre reconeixement i execució de decisions del Reglament, sinó que s'apliquen les normes sobre circulació de documents contingudes en el Reglament.⁶⁵

41. En tot cas, els estats membres de la UE han de notificar a la Comissió quines són les autoritats i els professionals del dret que es consideren com a tribunals a l'efecte del Reglament 650/2012 (art. 3.2 *in fine*). D'acord amb aquesta previsió, les autoritats espanyoles han de resoldre els dubtes que hem plantejat quan realitzin la comunicació a la Comissió que es preveu en aquest article.

64. Específicament, en la reforma que aquesta llei introdueix en la Llei del notariat. Vegeu la disposició final onzena del Projecte de llei de la jurisdicció voluntària, que modifica determinats articles de la Llei de 28 de maig de 1862, del notariat.

65. Vegeu el considerant 21 del Reglament: «El presente Reglamento no afecta a las competencias que los estados miembros atribuyan a los notarios en materia de sucesiones. La vinculación de los notarios de un estado miembro a las normas de competencia establecidas en el presente Reglamento depende de si están incluidos en la definición de “tribunal” contenida en el mismo». El considerant 22 s'ocupa del règim de circulació dels documents notariais: «Los actos expedidos por notarios en materia de sucesiones en los estados miembros deben circular de acuerdo con el presente Reglamento. Cuando los notarios ejercen funciones jurisdiccionales, están vinculados por las normas de competencia, y las resoluciones que dicten deben circular de acuerdo con las disposiciones sobre reconocimiento, fuerza ejecutiva y ejecución de resoluciones. Cuando los notarios no ejercen funciones jurisdiccionales, no están vinculados por las normas de competencia, y los documentos públicos que expidan deben circular de acuerdo con las disposiciones sobre estos». Aquí han de tornar a fer-se les consideracions sobre les diferències existents entre les diverses versions del Reglament en relació amb la utilització dels termes *judicial* i *jurisdiccional* (vegeu *supra* la n. 62).

3. DRET APLICABLE

3.1. PUNTS DE CONNEXIÓ

3.1.1. *Residència del causant i clàusula d'excepció*

42. Els tribunals dels estats membres que coneixen de supòsits que entren dins de l'àmbit d'aplicació del Reglament 650/2012 i que, en ser competents, han de pronunciar-se sobre el fons de la qüestió, han d'aplicar les normes del Reglament sobre dret aplicable per tal de determinar el dret que ha de regir la successió. La llei designada per les normes del Reglament s'ha d'aplicar fins i tot quan sigui d'un estat no membre de la UE, tal com estableix expressament l'article 20 del Reglament (aplicació universal de les normes de dret aplicable del Reglament).

Aquesta aplicació universal no és cap novetat del Reglament, ja que també els instruments europeus sobre llei aplicable a les obligacions contractuals i extracontractuals (reglaments Roma I i Roma II) i sobre llei aplicable al divorci i a la separació (Reglament 1259/2010) estableixen la mateixa regla, que és també la que segueixen els convenis de la Haia sobre dret aplicable.⁶⁶ Això implica que les autoritats dels estats membres han d'aplicar, com s'ha dit, les normes de conflicte del Reglament en tots els supòsits en què tinguin competència i, com a conseqüència, també el dret designat per la norma de conflicte malgrat que sigui el d'un estat que no és membre de la UE. El Reglament no resol, però, quin és el règim d'introducció del dret estranger en el procés, fet que implica que el dret que finalment s'apliqui no sigui el designat pel Reglament si es tracta d'un dret estranger respecte a l'autoritat que coneix de l'assumpte i no s'ha introduït en el procés d'acord amb les previsions del dret intern de l'estat de l'autoritat.⁶⁷ És a dir, el Reglament indica quin és el dret que

66. Vegeu l'article 2 del Reglament (CE) núm. 593/2008 del Parlament Europeu i del Consell, de 17 de juny de 2008, sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals (Roma I); l'art. 3 del Reglament (CE) núm. 864/2007 del Parlament Europeu i del Consell, d'11 de juliol de 2007, relatiu a la llei aplicable a les obligacions extracontractuals (Roma II), i l'art. 4 del Reglament (UE) núm. 1259/2010 del Consell, de 20 de desembre de 2010, pel qual s'estableix una cooperació reforçada en l'àmbit de la llei aplicable al divorci i a la separació judicial). I entre els convenis de la Conferència de la Haia de dret internacional privat, vegeu, per exemple, l'art. 2 del Protocol de 23 de novembre de 2007, sobre la llei aplicable a les obligacions d'aliments; l'art. 9 del Conveni de 5 de juliol de 2006, sobre la llei aplicable a certs drets en relació amb valors dipositats en intermediaris; l'art. 3 del Conveni de 2 d'octubre de 1973, sobre la llei aplicable a les obligacions d'aliments, i l'art. 11 del Conveni de 2 d'octubre de 1973, sobre la llei aplicable a la responsabilitat per productes.

67. Es podria plantejar que la determinació que un instrument internacional fa del dret aplicable hauria de conduir a l'aplicació d'ofici d'aquest dret per part dels tribunals o les autoritats dels estats que estan vinculats per l'instrument, però la posició majoritària és que si el conveni internacional o el reglament no s'ocupen directament del règim d'aplicació del dret estranger, ens trobem davant una qüestió no resolta per l'instrument internacional i a la qual, per tant, hem d'aplicar la regulació del dret intern de l'estat les autoritats del qual coneixen del cas.

s'hauria d'aplicar, sempre que aquest dret sigui al·legat i provat d'acord amb les regles del dret processal intern de l'autoritat que ha de pronunciar-se sobre la successió. El dret que efectivament s'aplicarà a la successió dependrà de la combinació de les normes del Reglament amb les del dret intern de l'autoritat que coneix de la successió.

43. Aquest dret, el que s'hauria d'aplicar a la successió, és, amb caràcter general, el dret de l'estat on té la residència habitual el causant en el moment de la seva mort (art. 21 del Reglament). Tal com veurem de seguida, aquesta regla té excepcions; però si no opera cap d'aquestes excepcions, serà el dret de l'estat on té la darrera residència el causant el que haurà de regir la totalitat de la successió, segons el que explicita aquest article 21 del Reglament.⁶⁸

Ja hem examinat les dificultats que té la concreció de la residència habitual en alguns supòsits.⁶⁹ Aquestes dificultats, que hem examinat en relació amb la determinació de la competència judicial internacional, es plantegen també en la concreció del dret aplicable a la successió. La qualificació de la residència ha de ser la mateixa en els dos àmbits; així, la residència que va servir per a determinar la competència judicial ha de ser la mateixa que es consideri per a determinar el dret aplicable. Això implicarà que amb freqüència els tribunals que coneguin de la successió seran els de l'estat on tenia la darrera residència habitual el causant, que aplicaran també el dret d'aquest estat. Quan coneguin de la successió els tribunals de l'estat on tenia la darrera residència habitual el causant, s'aplicarà un dret diferent si hi ha un altre estat més estretament vinculat al cas o si hi ha una elecció de llei per part del causant. Si els tribunals que coneixen de la successió són diferents dels de l'estat on tenia la darrera residència habitual el causant, serà o bé perquè hi ha hagut una elecció de llei per part del causant en benefici de la llei de la seva nacionalitat o bé perquè opera el fur subsidiari del lloc de situació dels béns. En aquest segon supòsit, els tribunals aplicaran el dret de l'estat on tenia la darrera residència habitual el causant (que no és el seu); però, en el primer cas, el de la competència derivada de l'elecció per part del causant de la llei rectora de la seva nacionalitat com a llei rectora de la successió, el dret que s'haurà d'aplicar serà precisament el de l'estat del tribunal que està coneixent de la successió. És a dir, en aquest cas també hi haurà una correlació *forum ius* que portarà a l'aplicació de la *lex fori*, i això simplificarà la resolució del litigi, ja que s'evitaran les dificultats que planteja l'aplicació del dret estranger, a les quals ens hem referit en el número anterior.

44. La regla general és, per tant, l'aplicació del dret de l'estat on tenia la darrera residència el causant; però també es preveu que si hi ha un dret més estretament

68. Art. 21.1 del Reglament: «Salvo disposición contraria del presente Reglamento, la ley aplicable a la totalidad de la sucesión será la del Estado en el que el causante tuviera su residencia habitual en el momento del fallecimiento».

69. Vegeu *supra* la n. 11.

vinculat al cas, s'haurà d'aplicar aquest dret.⁷⁰ Aquesta aplicació d'un dret diferent del de l'estat on tenia la residència el causant quan es va produir la seva mort haurà de ser excepcional, tal com indica expressament el precepte. El considerant 25 del Reglament s'ocupa d'aquesta possibilitat d'aplicació d'un dret diferent del de l'estat on tenia la residència habitual i incideix en el seu caràcter excepcional.⁷¹

45. El considerant no es limita a indicar que la possibilitat d'excloure l'aplicació del dret de l'estat on tenia la darrera residència el causant ha d'interpretar-se restrictivament, sinó que també indica que l'article 21.2 del Reglament no pot aplicar-se per tal d'eludir la determinació de la residència habitual quan aquesta determinació sigui problemàtica.⁷² És clar que no podrà establir-se que un dret és més proper al cas que el de l'estat on tenia la residència habitual si prèviament hem concretat quin és el dret que està determinat per aquesta residència. A més d'aquesta indicació, el considerant també aporta un exemple en el qual podria operar aquesta clàusula d'excepció. Segons el considerant, la clàusula podria operar quan el causant hagués canviat de residència poc abans de la seva mort i tota la resta de circumstàncies portessin a un altre estat. D'aquest exemple es dedueix que l'operativitat de l'excepció exigeix, per una banda, que el vincle de la residència amb el cas no sigui molt estret (perquè, com planteja el considerant, per exemple, la residència hagi estat de curta durada), per l'altra, que hi hagi una connexió estreta amb l'altre dret. És a dir, en circumstàncies normals la connexió que deriva de la residència haurà de considerar-se suficient; però si aquesta residència no implica un vincle estret amb el cas, podria aplicar-se un altre dret si aquest dret mostra una especial vinculació amb el supòsit. Si no hi ha cap dret que tingui aquesta connexió estreta, haurà d'aplicar-se el dret de l'estat on tenia la darrera residència el causant, malgrat que no signifiqui una connexió estreta amb el cas.⁷³

Malgrat que la clàusula d'excepció no pot operar per a substituir la determinació de la residència —en els casos difícils, tal com ja hem vist, de certs supòsits en què planteja problemes la determinació d'aquesta residència; per exemple, quan el causant fos una persona que distribuïa el seu temps entre diverses residències durant diferents períodes de l'any—, podria operar la clàusula d'excepció, no per a eludir la

70. Art. 21.2 del Reglament 650/2012: «Si, de forma excepcional, resultase claramente de todas las circunstancias del caso que, en el momento del fallecimiento, el causante mantenía un vínculo manifiestamente más estrecho con un estado distinto del estado cuya ley fuese aplicable de conformidad con el apartado 1, la ley aplicable a la sucesión será la de ese otro estado».

71. Considerant 25: «Por lo que respecta a la determinación de la ley aplicable a la sucesión, en casos *excepcionales* en los que, por ejemplo [...]» (la cursiva és nostra).

72. Considerant 25: «No obstante, la vinculación manifiestamente más estrecha no debe emplearse como nexo subsidiario cuando la determinación de la residencia habitual del causante en el momento de su fallecimiento resulte compleja».

73. P. LAGARDE, «Les principes de base du nouveau règlement», p. 701, planteja com a exemple en el qual pot aplicar-se la clàusula d'excepció, el de la successió d'un diplomàtic que ha mort al país en el qual desenvolupa les seves funcions.

determinació de la residència, sinó per a substituir el dret d'aquesta residència amb l'argument que en aquests casos la residència no mostra una connexió tan forta com la successió, com succeeix habitualment, i que un altre dret, normalment el d'algun dels llocs on el causant presentava arrels, mostra connexions més fortes amb el cas (per trobar-se en aquell país la totalitat o la major part dels béns del causant o per tenir-hi la seva residència les persones beneficiàries de l'herència).

3.1.2. *Elecció de la llei*

46. El dret determinat per l'article 21 del Reglament no s'aplica a la successió si el causant ha triat com a llei rectora de la successió el dret de la seva nacionalitat. L'article 22 del Reglament estableix aquesta prevalença de la *professio iuris* successòria i les condicions que ha de complir aquest elecció per tal que sigui eficaç.

El causant pot triar com a llei rectora de la successió la de la seva nacionalitat en el moment de l'elecció o en el moment de la seva mort. L'elecció de la llei de la nacionalitat en el moment de la mort del causant planteja el problema que si finalment aquest no té aquesta nacionalitat en el moment del seu decés, l'elecció no serà eficaç. També seria possible l'elecció de la llei de la nacionalitat en el moment de la defunció sense concretar quina és; però aquesta possibilitat planteja el problema de la determinació de la llei a favor de la qual s'ha fet l'elecció si en el moment de la mort el causant tenia diverses nacionalitats.

En cas que el causant tingui diverses nacionalitats, pot triar qualsevol de les lleis que els corresponguin, tal com estableix expressament l'article 22.1.2 del Reglament.⁷⁴ La determinació de la nacionalitat de la persona que fa la disposició haurà de fer-se a partir de la consideració de la legislació de l'estat corresponent.⁷⁵

47. L'elecció de la llei ha de fer-se de manera expressa com a disposició *mortis causa* o pot derivar-se del contingut d'una disposició *mortis causa*.⁷⁶ Aquesta admissió de la *professio iuris* tàcita no és valorada positivament per tota la doctrina,⁷⁷ però la seva admissió en l'article 22.2 del Reglament ens obliga a considerar-la. Aquesta elecció tàcita no està limitada per cauteles especials, com podria resultar d'una exigència que l'elecció resultés clarament dels termes de la disposició o que aquesta

74. Art. 22.1.2 del Reglament: «Una persona que posea varias nacionalidades podrá elegir la ley de cualquiera de los estados cuya nacionalidad posea en el momento de realizar la elección o en el momento del fallecimiento».

75. Vegeu J. C. FERNÁNDEZ ROZAS i S. A. SÁNCHEZ LORENZO, *Derecho internacional privado*.

76. Art. 22.2 del Reglament: «La elección deberá hacerse expresamente en forma de disposición *mortis causa*, o habrá de resultar de los términos de una disposición de ese tipo». Vegeu I. RODRÍGUEZ-URÍA SUÁREZ, «La ley aplicable a las sucesiones *mortis causa* en el Reglamento (UE) 650/2012», *InDret*, núm. 2 (2013), p. 12-13.

77. Vegeu I. RODRÍGUEZ-URÍA SUÁREZ, «La ley aplicable a las sucesiones *mortis causa*», p. 13 i n. 43.

elecció tàcita hagués de considerar-se de forma excepcional. L'absència de consideracions d'aquest tipus condueix a determinar l'elecció a partir de l'indici que la redacció de la disposició testamentària assumeix que un determinat dret, el de la nacionalitat del causant, és el rector de la successió. Els dubtes que puguin sorgir hauran de ser resolts si escau pel tribunal o l'autoritat que hagi de conèixer dels litigis que puguin plantejar-se en relació amb la successió.

L'article 22 del Reglament també indica quina llei ha de ser la que regeixi la validesa material de l'acte pel qual el causant triï el dret que regirà la successió. La regla és l'aplicació de la llei elegida, regla que no s'aparta del principi que ja trobem en el Reglament Roma I i, abans, en el Conveni de Roma del 1980 sobre la llei aplicable a les obligacions contractuals.⁷⁸

En aquests instruments, la determinació de la llei rectora de la validesa de la disposició per la qual es realitza l'elecció parteix del principi general d'acord amb el qual la validesa del contracte o de qualsevol disposició d'aquest es regeix per la mateixa llei que regiria el contracte en cas que el contracte o la disposició fossin vàlids. En el Reglament 650/2012, en canvi, la disposició de l'article 22 representa una excepció a la regla general de l'article 24 —de la qual ens ocuparem més endavant—, que estableix que les disposicions *mortis causa* diferents dels pactes successoris s'han de regir per la llei aplicable a la successió si el causant va morir en la data de la disposició. En el cas de les disposicions en què es fa l'elecció de la llei successòria a favor de la llei de la nacionalitat del causant en el moment de la seva mort, si en el moment de fer la disposició el causant no té aquesta nacionalitat aleshores la llei que regirà la seva successió, en el cas de morir en el moment de fer la disposició, serà la de la seva residència habitual, determinada en el moment de fer la disposició. És cert que l'article 24 del Reglament preveu que es pot triar com a dret rector de la validesa de la disposició el dret rector de la successió, però si no hi ha aquesta elecció específica del dret rector de la validesa de la disposició, serà el dret de la residència habitual del causant el que determinarà si la disposició és vàlida o és nul·la. Quan es tracta d'una disposició *mortis causa* que inclou —o de la qual es deriva— l'elecció del dret rector de la successió, s'aplica directament la regla de l'article 22.3 del Reglament i serà sempre el dret triat el que regirà la validesa de la disposició. En el següent epígraf tornarem a aquests problemes quan tractem del règim de les disposicions successòries.

78. Vegeu l'art. 10 del Reglament Roma I, al qual es remet l'art. 3.5 del mateix Reglament; i en el mateix sentit, els art. 3.4 i 8 del Conveni de Roma del 1980.

3.1.3. *Disposicions mortis causa, pactes successoris i acceptació i renúncia de l'herència, el llegat o la llegítima*

48. El Reglament inclou una regulació específica sobre el règim de les disposicions *mortis causa* i dels pactes successoris. L'article 24 s'ocupa de les disposicions *mortis causa* diferents dels pactes successoris i el 25 s'ocupa dels pactes successoris. L'article 27 regula la validesa formal de les disposicions *mortis causa* celebrades per escrit. La validesa formal de les disposicions *mortis causa* orals està exclosa de l'àmbit d'aplicació del Reglament.⁷⁹ Aquesta exclusió no implica que aquestes disposicions no tinguin eficàcia, sinó que la seva validesa formal s'ha de determinar d'acord amb el que estableixi el DIPr intern de l'estat de l'autoritat que ha de conèixer de la successió.⁸⁰

La regulació sobre la forma de les disposicions *mortis causa* té una aplicació limitada, ja que l'article 75 del Reglament preveu que s'ha de mantenir l'aplicació dels convenis internacionals dels quals siguin part els estats membres i que regulin matèries de les quals s'ocupa el Reglament. En particular, el Conveni de la Haia del 1961 sobre conflictes de lleis en matèria de forma de les disposicions testamentàries continuarà aplicant-se als estats que el van signar, entre els quals hi ha Espanya. Aquest Conveni desplaça l'article 27 del Reglament.⁸¹

49. La regla per a les disposicions *mortis causa* diferents dels pactes successoris diu, tal com ja hem avançat, que s'ha d'aplicar la llei que regiria la successió si la mort s'hagués produït en el moment de fer la disposició. Qui fa la disposició, però, pot triar com a llei rectora de la disposició qualsevol de les lleis que poden ser elegides com a rectores de la successió. La regla general, l'aplicació de la llei que regiria la successió si el causant hagués mort en el moment de fer la disposició, no es troba lluny de la regla tradicional en diferents drets, també en el dret espanyol, que diu que la validesa de les disposicions testamentàries ha de determinar-se per la llei personal del causant en el moment de fer la disposició.⁸²

79. Vegeu *supra* l'epígraf 1.3.

80. P. RODRÍGUEZ MATEOS, «La sucesión por causa de muerte», p. 5, manté, però, que el Reglament no s'aplica a les disposicions *mortis causa* orals.

81. Art. 75.1 del Reglament 650/2012: «En particular, los estados miembros que son partes contratantes en el Convenio de La Haya, de 5 de octubre de 1961, sobre los conflictos de leyes en materia de forma de las disposiciones testamentarias seguirán aplicando lo dispuesto en ese Convenio, en lugar del artículo 27 del presente Reglamento, en lo que atañe a la validez en materia de forma de los testamentos y de los testamentos mancomunados».

82. Aquesta és la previsió de l'art. 9.8 CC: «La sucesión por causa de muerte se regirá por la ley nacional del causante en el momento de su fallecimiento, cualesquiera que sean la naturaleza de los bienes y el país donde se encuentren. Sin embargo, las disposiciones hechas en testamento y los pactos sucesorios ordenados conforme a la ley nacional del testador o del disponente en el momento de su otorgamiento conservarán su validez aunque sea otra la ley que rijan la sucesión, si bien las legítimas se ajustarán, en su caso, a esta última. Los derechos que por ministerio de la ley se atribuyan al cónyuge supérstite se regirán

En el Reglament 650/2012 aquesta solució manca de certa previsibilitat. En la major part dels supòsits serà aplicable a la successió la llei de la residència del causant (excepte en els casos en què hi hagi una elecció de llei), però excepcionalment aquesta llei pot substituir-se per una altra llei més estretament vinculada amb la successió. La projecció d'aquesta possibilitat a la determinació de la llei aplicable a les disposicions *mortis causa* pot complicar, fins i tot per al causant i els seus assessors, la determinació del dret que han de considerar per a atorgar la disposició *mortis causa*. És cert, però, que el causant pot triar que la disposició sigui regida per qualsevol dels drets que podria triar com a rectors de la successió segons l'article 22 del Reglament (dret de la seva nacionalitat en el moment de fer la disposició o en el de la seva mort); però entre aquells drets no es troba el de la residència habitual del causant, cosa que impedeix que aquest pugui triar com a dret rector de la disposició el dret que amb més probabilitat regirà la seva successió si no fa cap elecció de dret.⁸³

50. Tal com hem vist, el règim de les disposicions que inclouen l'elecció de la llei rectora de la successió és especial. No s'aplica l'article 24 del Reglament, sinó l'article 22, del qual ja ens hem ocupat en un epígraf anterior.

51. Els pactes successoris tenen un règim particular dins del Reglament, règim que està condicionat per la configuració d'aquesta figura, que no és reconeguda a tots els drets i que amb freqüència es regula de forma restrictiva, malgrat que recentment s'observa un increment en el seu interès per les possibilitats que ofereix per a resoldre certs problemes successoris.⁸⁴ El pacte successori és un acord en relació amb la successió d'una o diverses persones.⁸⁵ El Reglament 650/2012 regula aquests pactes i diferencia entre els que es refereixen a la successió d'una sola persona i els que regulen la successió de diverses persones. La regulació del primer supòsit és més senzilla, ja que remet a la llei aplicable a la successió de la qual s'ocupa el pacte, però el segon cas és més complicat perquè hem de considerar de forma simultània diverses successions que poden estar regides per diferents drets.

por la misma ley que regule los efectos del matrimonio, a salvo siempre las legítimas de los descendientes». En el Reglament 650/2012, com que la llei rectora de la successió no és sempre la llei de la residència habitual del causant, aquest principi no es pot formular d'una manera tan senzilla com ho fa el Codi civil espanyol; però, malgrat això, tant en el Reglament com en la norma interna espanyola ens trobem amb l'aplicació del punt de connexió que fa servir la norma de conflicte en matèria de successions, però determinat en el moment en què es fa la disposició.

83. Vegeu P. LAGARDE, «Les principes de base du nouveau règlement», p. 710, sobre els avantatges i els inconvenients de permetre l'elecció de la llei de la residència habitual.

84. Vegeu A. FONT I SEGURA, «La ley aplicable a los pactos sucesorios», *InDret*, núm. 2 (2009), p. 4.

85. A. FONT I SEGURA, «La ley aplicable a los pactos sucesorios», p. 6-7, defineix la successió contractual de la manera següent: «La sucesión contractual es un negocio jurídico *mortis causa* en principio irrevocable cuya eficacia no depende únicamente de la muerte del causante, sino de la celebración de un pacto mediante el que se vinculan distintas voluntades para instituir uno o más herederos, sean o no parte del pacto, para realizar atribuciones a título particular o para efectuar disposiciones recíprocas».

Tal com veurem, és possible l'elecció de llei en relació amb els pactes successoris, però abans d'ocupar-nos d'aquesta possibilitat examinarem quin és el dret que regeix el pacte successori en els supòsits en què no hi ha elecció de llei.

52. La determinació de la llei aplicable al pacte successori quan no hi ha elecció de llei diferencia entre els casos en què el pacte afecta la successió d'una persona i els supòsits en què es refereix a la successió de diverses persones. En el primer cas, l'admissibilitat, la validesa i els efectes del pacte successori es regeixen pel dret que regiria la successió de la persona si la mort s'hagués produït en el moment de la conclusió del pacte. Aquesta llei haurà d'aplicar-se juntament amb el dret rector de la successió si és diferent d'aquest. És a dir, el dret que designa l'article 25 del Reglament es limita a determinar els efectes del pacte successori, no els de la successió en la qual s'insereix el pacte. Específicament, el pacte successori, sigui quina sigui la seva llei rectora, no pot afectar els drets dels tercers legitimaris d'acord amb la llei rectora de la successió. Això indica el considerant 50 del Reglament.⁸⁶ D'aquesta manera, la necessària coordinació entre la llei rectora del pacte successori i la llei successòria serà, segurament, una de les qüestions de més difícil resolució en l'aplicació del Reglament. Els propers anys haurem de seguir la pràctica en matèria successòria per tal d'analitzar de quina manera s'articula l'aplicació d'ambdues lleis.

Si el pacte successori afecta la successió de diverses persones, s'ha de diferenciar entre l'admissibilitat del pacte i la seva regulació. Segons l'article 25.2 del Reglament, el pacte només serà admissible si ho és d'acord amb les lleis que regirien les successions en qüestió si les persones afectades haguessin mort en la data de conclusió del pacte.⁸⁷ Si aquestes lleis admeten la realització del pacte, aquest es regirà pel dret que hi estigui més estretament vinculat.⁸⁸ A diferència del cas en què el pacte afecta la successió només d'una persona, si el pacte té com a objecte la successió de diverses persones, aquestes no poden recórrer a la llei successòria com a dret rector del pacte. L'aplicació cumulativa serveix per a la determinació de l'admissibilitat, ja que el pacte només serà possible si així ho preveuen els drets relatius a totes les successions afectades pel pacte. Aquesta aplicació cumulativa pot fer-se extensiva tam-

86. Considerant 50: «La ley que, en virtud del presente Reglamento, rija la admisibilidad y la validez material de una disposición *mortis causa* y, en relación con los pactos sucesorios, los efectos vinculantes entre las partes, no debe menoscabar los derechos de ninguna persona que, en virtud de la ley aplicable a la sucesión, tenga derecho a la legítima o a cualquier otro derecho del que no puede verse privada por la persona de cuya herencia se trate».

87. Art. 25.2, apartat primer, del Reglament: «Un pacto sucesorio relativo a la sucesión de varias personas únicamente será admisible en caso de que lo sea conforme a la ley que, de conformidad con el presente Reglamento, hubiera sido aplicable a la sucesión de cada una de ellas si hubieran fallecido en la fecha de conclusión del pacto».

88. Art. 25.2, apartat segon, del Reglament: «Un pacto sucesorio que sea admisible en virtud del párrafo primero se regirá en cuanto a su validez material y efectos vinculantes entre las partes, incluidas las condiciones para su resolución, por aquella de las leyes referidas en dicho párrafo con la que presente una vinculación más estrecha».

bé a la validesa material del pacte (només és vàlid si ho és segons les lleis de totes les successions a les quals es refereix), però no pot fer-se extensiva als efectes vinculants d'aquest. El Reglament opta perquè aquests efectes siguin els determinats pel dret que estigui més estretament vinculat al pacte i deixa, per tant, que sigui l'autoritat que coneix de la successió la que determini aquest dret a partir de les circumstàncies del cas. Aquest dret és també el que s'ha d'aplicar a la validesa material del pacte, cosa que afavoreix aquesta perquè no és necessari que el pacte sigui considerat vàlid d'acord amb totes les lleis rectores de les successions a les quals es refereix.

53. És clar que la solució del Reglament no afavoreix la seguretat jurídica, ja que hi ha una incertesa notable pel que fa al dret que ha de regir el pacte successori. Aquesta incertesa és gairebé màxima en relació amb els pactes successoris relatius a la successió de diverses persones, tal com hem vist; però també existeix respecte als pactes relatius a la successió d'una sola persona, ja que, tal com hem vist en tractar de les disposicions successòries diferents dels pactes successoris, la determinació del dret que ha de regir la successió si la mort del causant s'esdevé en el moment de la realització de la disposició, no està lliure d'incerteses. Aquestes incerteses es traslladen també als pactes successoris substituïnt simplement moment de realització de la disposició per moment de conclusió del pacte.

Aquesta incertesa pot ser resolta mitjançant l'elecció de llei. L'article 25.3 del Reglament permet que les parts triïn com a llei rectora del pacte successori qualsevol de les lleis que podrien elegir, segons l'article 22 del Reglament, com a llei rectora de la seva successió les persones la successió de les quals està afectada pel pacte successori.⁸⁹ D'aquesta manera, en el cas dels pactes successoris relatius a la successió d'una sola persona, podrà elegir-se com a dret rector del pacte la llei de la nacionalitat d'aquesta persona en el moment de fer el pacte o en el moment de la seva mort. Si es tracta de la successió de diverses persones, podrà elegir-se com a dret rector del pacte el dret de la nacionalitat de qualsevol d'elles, tant en el moment de fer el pacte com en el moment de la seva mort. És clar que això afavoreix l'elecció d'una llei que permeti i afavoreixi el pacte successori, perquè aquesta llei triada regirà no només els efectes vinculants del pacte, sinó també la seva validesa i fins i tot la seva admissibilitat. Mitjançant aquesta elecció, per tant, les parts poden eludir la prohibició de pactes successoris de la llei que s'hauria d'aplicar en relació amb alguna de les successions afectades pel pacte.

En tot cas, hem de recordar que aquesta llei rectora del pacte pot no coincidir amb la llei rectora de la successió, inclús en el supòsit que el pacte afecti només la successió d'una persona. L'elecció feta en relació amb el pacte pot no fer-se

89. Art. 25.3 del Reglament: «No obstante lo dispuesto en los apartados 1 y 2, las partes podrán elegir como ley aplicable al pacto sucesorio, por lo que respecta a su admisibilidad, validez material y efectos vinculantes entre las partes, incluidas las condiciones para su resolución, la ley que la persona o una de las personas de cuya sucesión se trate habría podido elegir de acuerdo con el artículo 22 en las condiciones que este establece».

quant a la llei rectora de la successió, o es pot fer una elecció diferent respecte a la successió. Ja hem vist que en els casos en què el dret rector del pacte no coincideix amb el dret rector de la successió, els drets de tercers segons la llei successòria no poden ser afectats pel pacte.

54. El Reglament no es limita a regular els aspectes substancials de les disposicions *mortis causa* (incloent-hi els pactes successoris), sinó que també estableix la regulació de la seva validesa formal. Aquesta regulació es troba en l'article 27 del Reglament. Aquest precepte parteix del principi del *favor validitatis*, tradicional en matèria de forma⁹⁰ i que diu que la disposició és vàlida quant a la forma si és vàlida d'acord amb qualsevol de les lleis que indica el precepte, que són:

- a) La llei de l'estat en què es va realitzar la disposició o celebrar el pacte successori.
- b) La llei de la nacionalitat, el domicili o la residència del testador o, almenys, d'una de les persones la successió de la qual està afectada pel pacte successori, tant en el moment de fer la disposició o celebrar el pacte com en el moment de la mort del causant.
- c) La llei de l'estat on se situen els béns immobles en relació amb les disposicions que els afectin.

Com es pot veure, el ventall de drets que es consideren a l'efecte de determinar la validesa formal de les disposicions *mortis causa* i dels pactes successoris és molt ampli. Serà difícil que la disposició no sigui vàlida per raons formals considerant potencialment vuit lleis diferents en el cas de les disposicions *mortis causa* que no siguin pactes successoris o que siguin pactes successoris que afectin només una successió. En el cas de pactes successoris que afectin més d'una persona, el nombre potencial de lleis que caldrà considerar és encara més alt. Deixant fora la regla específica dels immobles, el nombre d'aquestes lleis serà el resultat de la fórmula següent: $n = 1 + 6p$, on n és el nombre potencial de lleis que cal considerar i p és el nombre de persones la successió de les quals es troba afectada pel pacte successori. I encara hem de considerar que el pacte pot celebrar-se amb persones que es troben en estats diferents, cosa que podria fer augmentar el nombre de lleis si considerem com a lloc de celebració qualsevol dels estats on es troben les parts del pacte en el moment de la celebració.

Finalment, hi ha una regla especial sobre la forma de realitzar l'acceptació o la renúncia de l'herència, el llegat o la llegítima, o de fer una declaració en relació amb la limitació de la responsabilitat de l'hereu en realitzar alguna de les declaracions anteriors. L'article 28 del Reglament estableix que la declaració serà vàlida per raons formals si compleix els requisits de la llei rectora de la successió o de la llei de l'estat on el declarant té la seva residència habitual.

90. Vegeu, per exemple, l'art. 11 CC.

3.2. PROBLEMES D'APLICACIÓ

3.2.1. *Reenviament, adaptació, remissió a un sistema plurilegislatiu, commoriència*

55. El Reglament s'ocupa de manera detallada dels problemes d'aplicació de la norma de conflicte. En aquest primer epígraf tractarem la manera en què el Reglament aborda supòsits en què la identificació del dret reclamat per la norma de conflicte és problemàtica o hi ha conflicte entre diversos drets aplicables en relació amb la mateixa situació. En el següent epígraf ens centrarem en aquells casos en què el Reglament preveu la inaplicació del dret designat per la norma de conflicte del Reglament.

Específicament, a continuació abordarem la regulació del reenviament, de l'adaptació, de la remissió a un sistema plurilegislatiu i de la commoriència. En el següent examinarem la regla d'ordre públic, la norma de l'article 30 del Reglament en relació amb la successió d'immobles o empreses i la successió vacant.

56. L'article 34 del Reglament 650/2012 s'ocupa del reenviament. La solució és original en relació amb altres instruments de la UE, que exclouen completament la possibilitat de considerar les normes de conflicte del dret designat per la norma de conflicte del fur per tal d'identificar el dret que s'aplicarà en el supòsit de què es tracti. En el Reglament successori la regla continua sent la interdicció del reenviament, però hi ha dues excepcions: quan la norma de conflicte remet al dret d'un tercer estat (un estat no membre de la UE) i les normes d'aquest estat remetent a la llei d'un estat membre; i quan la llei del tercer estat remet a un altre estat i la norma de conflicte d'aquest darrer estat considera que és el seu propi dret el que s'ha d'aplicar. El reenviament no pot operar en cap cas quan el dret que s'aplica és el més estretament vinculat amb la successió (article 21.2 del Reglament), quan és el dret triat pel causant (article 22 del Reglament) en relació amb la determinació de la validesa formal de les disposicions *mortis causa* (article 27 del Reglament), quan es considera el dret de la residència habitual del declarant respecte a la validesa formal de declaracions d'acceptació o renúncia de l'herència, el llegat o la llegítima o de limitació de la responsabilitat en relació amb alguna de les situacions anteriors (article 28*b* del Reglament), ni tampoc en el cas de l'article 30 del Reglament, del qual ens ocuparem en l'epígraf següent.

D'acord amb aquesta regulació, el reenviament no opera mai si la norma de conflicte remet a la llei d'un estat membre de la UE. Si la remissió és a un tercer estat, el reenviament opera només en els dos supòsits que acabem de detallar i amb els límits que hem vist. Això implica que la regla general és la no consideració del reenviament i l'aplicació del dret designat per la norma de conflicte aplicable. Les excepcions a aquesta regla es basen en una no dissimulada pretensió d'afavoriment de l'aplicació del dret dels estats membres (article 34.1*a* del Reglament) i en un intent limitat d'aconseguir l'harmonia internacional de solucions (article 34.1*b* del Reglament), que exclou tots els casos en què la llei directament designada és la d'un estat membre. És a dir, no hi ha dubte que entre el principi d'afavoriment de l'aplicació del

dret dels estats membres i el principi d'harmonia internacional de solucions, el que té preferència és el primer.

Les excepcions en relació amb la llei més estretament vinculada amb el causant i la que és resultat d'una elecció de llei són habituals en els supòsits de reenviament i s'expliquen per l'especial naturalesa d'aquestes connexions. No té sentit que hi hagi un reenviament a partir de la llei elegida o de la llei més estretament vinculada amb el causant.

57. El Reglament inclou —i això és una novetat relativa respecte a altres textos internacionals— una norma sobre adaptació dels drets reals. L'article 31 del Reglament diu que si s'invoca un dret real previst en la llei rectora de la successió que no és conegut a l'estat on s'invoca, s'haurà d'adaptar el dret reconegut en la llei estrangera al dret més semblant al dret de l'estat on s'invoca.

Aquestes normes d'adaptació no són pròpies dels convenis clàssics de DIPr, però s'han introduït en alguns instruments recents de dret europeu.⁹¹ Es tracta d'una previsió que té com a objectiu resoldre les dificultats que s'han manifestat en els supòsits en què les autoritats d'un estat han d'aplicar drets reals regulats en un dret estranger.⁹² Malgrat que teòricament no hauria de ser impossible la consideració de drets reals estrangers, almenys en alguns ordenaments jurídics, la pràctica ha mostrat que aquesta aplicació planteja problemes a autoritats que no estan familiaritzades amb els supòsits internacionals.

L'article 31 del Reglament aporta algunes claus sobre la forma en què les autoritats dels estats membres han de fer aquesta adaptació. L'article estableix que s'han de considerar els objectius i interessos que persegueix el dret real (d'acord, evidentment, amb el que estableix el dret rector de la successió) i els efectes inherents al dret. A partir de la consideració d'aquests objectius, interessos i efectes, s'ha de buscar l'equivalència amb un dret real de l'estat de l'autoritat que coneix de la successió, un dret real que ha de perseguir objectius semblants, ha de defensar interessos propers i ha de tenir efectes equivalents als que s'han identificat en el dret rector de la successió. La consideració d'aquesta equivalència a partir de la identificació de la funció que compleixen en els seus ordenaments respectius diferents institucions va servir per a establir quina norma de conflicte ha de ser utilitzada en relació amb una institució regida per un dret estranger.⁹³ En el cas del Reglament 650/2012, aquesta equivalència funcional permet identificar el dret real que ha de ser reconegut a la persona que invoqui un dret real del qual és titular segons el dret rector de la successió.

91. Vegeu, per exemple, l'article 54 del Reglament 1215/2012, que preveu l'adaptació de les mesures cautelars adoptades en un estat membre quan han de ser aplicades en un altre estat membre.

92. Vegeu, per exemple, la Resolució de la Direcció General del Registre i del Notariat de 23 de febrer de 2004, sobre l'eficàcia a Espanya d'un dret real previst en el dret alemany. Vegeu també la nota de R. ARENAS GARCÍA, *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. LVII, núm. 1 (2005), p. 374-378.

93. Vegeu un plantejament general del problema a J. C. FERNÁNDEZ ROZAS i S. A. SÁNCHEZ LORENZO, *Derecho internacional privado*, p. 100-104.

58. El Reglament també regula la remissió a un sistema plurilegislatiu; és a dir, la determinació del dret aplicable en els supòsits en què l'ordenament designat per la norma de conflicte no és uniforme, sinó que conté una pluralitat de drets. És el cas de l'ordenament espanyol, on hi ha diversos drets civils, el Regne Unit, el Líban, el Marroc o els Estats Units d'Amèrica. Quan la norma de conflicte remet a un ordenament amb aquestes característiques, és necessari determinar quin és el dret, dins de l'estat plurilegislatiu, que s'ha d'aplicar.

Per a solucionar aquest problema d'aplicació hem de diferenciar entre estats plurilegislatius de base territorial i estats plurilegislatius de base personal. En els primers, la plurilegislatió es basa en l'existència de diferents entitats dins de l'estat amb drets diferenciats; és el cas d'Espanya, el Regne Unit o els Estats Units d'Amèrica. En els estats plurilegislatius de base personal, els diferents drets s'apliquen en relació amb categories de persones determinades per la seva religió o raça.

59. Les solucions per a resoldre aquest problema d'aplicació són la remissió directa i la remissió indirecta. També és possible combinar ambdues modalitats de remissió depenent del supòsit. Hi ha diversos instruments internacionals que recorren a aquesta tècnica mixta.⁹⁴ El Reglament 650/2012 també fa servir les dues possibilitats en funció del cas davant el qual ens trobem.

En els instruments internacionals, i específicament en els convenis i reglaments europeus, s'aprecia la tendència a preferir la remissió directa a la indirecta.⁹⁵ La remissió directa implica que, a l'efecte de l'aplicació de l'instrument, cadascuna de les unitats que dins d'un estat tenen un dret diferenciat són considerades com un país diferent. Això permet que la norma de conflicte identifiqui de forma directa el dret aplicable dins de l'estat plurilegislatiu, ja que la localització no es fa en relació amb el conjunt de l'estat, sinó respecte a cadascuna de les unitats que l'integren.⁹⁶ D'acord amb la remissió indirecta, la concreció del dret aplicable dins de l'estat plurilegislatiu es fa mitjançant les normes internes de conflicte d'aquest estat plurilegislatiu.

El Reglament 650/2012, malgrat que, com hem assenyalat, utilitza tant la remissió directa com la indirecta, dota de preferència aquesta última (article 36.1 del Reglament 650/2012).⁹⁷ La remissió directa necessita que l'ordenament plurilegisla-

94. Vegeu, sobre la remissió a un sistema plurilegislatiu, M. P. ANDRÉS SAENZ DE SANTA MARÍA, «El artículo 12.5° del Código Civil y el problema de la remisión a un sistema plurilegislativo», *Revista General de Legislación y Jurisprudencia*, any CXXVII, 2a època, t. LXXVII (246) (1978), p. 59-75, amb una anàlisi que en les seves línies generals encara és vàlida.

95. Vegeu, per exemple, l'art. 22.1 del Reglament Roma I o l'art. 25.1 del Reglament Roma II.

96. Per exemple, quan s'aplica el Reglament 864/2007, sobre la llei aplicable a les obligacions extracontractuals (Roma II), no es considera que el dany s'ha produït al Regne Unit, sinó a Anglaterra o a Escòcia, ja que cadascun d'aquests territoris té un dret diferenciat en matèria de responsabilitat extracontractual.

97. «En el caso de que la ley designada por el presente Reglamento fuera la de un Estado que comprenda varias unidades territoriales con sus propias normas jurídicas en materia de sucesiones, las normas internas sobre conflicto de leyes de dicho estado determinarán la unidad territorial correspondiente cuyas normas jurídicas regularán la sucesión».

tiu tingui normes per a la resolució dels conflictes interns. Quan aquestes normes no existeixen, el Reglament opta, com a solució general, per la remissió indirecta (article 36.2a i c del Reglament). La remissió indirecta, però, no pot operar quan el punt de connexió és la nacionalitat, ja que la nacionalitat, per la seva pròpia naturalesa, no pot implicar una connexió diferenciada respecte a alguns dels drets que hi ha dins de l'estat plurilegislatiu. La solució del Reglament en aquest cas és l'aplicació de la llei més estretament vinculada al cas, amb la qual cosa trasllada la tasca de localització a l'autoritat que ha d'aplicar el Reglament, la qual haurà de considerar totes les circumstàncies presents en el cas.

L'article 36.3 del Reglament introdueix una excepció a l'aplicació de la remissió directa, excepció que opera quan no hi hagi normes de conflicte de lleis en l'ordenament plurilegislatiu al qual remet la norma de conflicte. Quan s'apliqui l'article 27 del Reglament (forma de les disposicions *mortis causa*, incloent-hi els pactes successoris), s'ha d'aplicar no la llei designada dins de l'estat plurilegislatiu pel punt de connexió del Reglament, sinó la llei més estretament vinculada amb el cas.

60. La regla sobre remissió a un sistema plurilegislatiu és especialment important en relació amb Espanya, ja que el nostre país és un estat plurilegislatiu. El Reglament no s'ha d'aplicar en la resolució dels conflictes de lleis purament interns (article 38 del Reglament),⁹⁸ però sí que s'ha d'aplicar respecte a les successions que tinguin vincles amb més d'un ordenament espanyol i també amb ordenaments estrangers. L'aplicació del Reglament, tenint en compte que a Espanya sí que hi ha normes que resolen els conflictes de lleis interns, implica que la determinació del dret espanyol aplicable s'ha de fer segons les normes espanyoles sobre dret interterritorial.

D'acord amb el que s'acaba d'indicar, la successió d'una persona que resideix a Espanya en el moment de la seva mort s'ha de regir pel dret espanyol (si considerem la regla general del Reglament), i dins del dret espanyol, pel designat per les normes de dret interregional. Si es tracta d'un nacional espanyol, és el seu veïnatge civil el que determina el dret aplicable.⁹⁹

La regulació del Reglament impedeix que un nacional espanyol triï com a llei rectora de la seva successió una llei espanyola que no sigui la del seu veïnatge civil.¹⁰⁰ Triada la llei espanyola, han de ser les normes de conflicte espanyoles les que determinin quin dret espanyol s'ha de aplicar, i ja que el nostre sistema de dret interterri-

98. Art. 38: «Los estados miembros que comprendan varias unidades territoriales con sus propias normas jurídicas en materia de sucesiones no estarán obligados a aplicar el presente Reglamento a los conflictos de leyes que se planteen exclusivamente entre dichas unidades territoriales».

99. La successió d'un espanyol amb veïnatge civil català i residència a Navarra es regirà pel dret espanyol (per la seva residència a Navarra) i, dins de l'ordenament espanyol, pel dret català (per la consideració del seu veïnatge civil).

100. Cf. A. LARA AGUADO, «Impacto del Reglamento 650/2012 sobre sucesiones», p. 1-61, esp. p. 39.

torial no preveu la *professio iuris* successòria, és el veïnatge civil el que determina el dret espanyol que s'ha d'aplicar.

61. El Reglament també s'ocupa de la regulació de la commoriència, la situació que es produeix quan dues o més persones moren en circumstàncies que impedeixen determinar quina d'elles ha mort abans. Si es tracta de persones que podrien tenir drets successoris entre si, s'han d'establir regles per a determinar si aquesta indeterminació sobre el moment de la mort condueix a la impossibilitat que els commorients tinguin drets successoris entre si¹⁰¹ o, al contrari, si es presumeix que algun d'ells (el més gran o el més jove, per exemple) ha mort abans, sí que és possible la transmissió de drets successoris entre els qui han mort.

Davant aquesta situació, el Reglament ofereix una solució particular. Per una banda, remet la solució del cas a l'aplicació de les lleis successòries de les persones afectades. Si la consideració conjunta d'aquestes lleis condueix al mateix resultat, és aquest el que considerarem. En el cas que no sigui així, és a dir, que les lleis que regeixen les diferents successions no portin a la mateixa solució, no es produirà cap transmissió de drets hereditaris entre els commorients.¹⁰²

La solució, en cas de falta de concordança entre les lleis successòries aplicables, és la no transmissió de drets hereditaris. Es planteja el dubte de com es projectarà aquesta solució sobre un dret com el català, en el qual la regla és que, fins i tot quan es pot determinar el moment de la mort, no hi ha transmissió de drets hereditaris si el que ha de beneficiar-se de l'herència no sobreviu més de setanta-dues hores al causant. En principi, si s'ha pogut determinar el moment de la mort de les persones implicades, l'article 32 del Reglament no s'aplica i és la llei successòria la que s'aplica directament. Això vol dir que quan sigui aplicable la llei catalana, malgrat que s'hagi determinat que la persona que podria rebre els drets hereditaris ha sobreviscut al causant, no es produeix l'adquisició dels drets esmentats si no sobreviu aquestes setanta-dues hores. En aquest cas, la no transmissió dels drets hereditaris és conseqüència no de l'aplicació de l'article 32 del Reglament, sinó de l'aplicació de l'article 211-2 del Codi civil de Catalunya com a llei successòria.

Si no s'ha pogut determinar el moment de la mort de les persones rellevants per a la successió, sí que opera l'article 32 del Reglament i considerarem l'article 211-2 del Codi civil de Catalunya per a veure si la seva aplicació condueix al mateix resultat al qual portaria l'altre dret implicat (o els altres drets implicats) en la successió. En aquest cas, es consideraria que el dret català no preveu la transmissió de drets here-

101. La solució del Codi civil espanyol (art. 33). El Codi civil de Catalunya ofereix una solució diferent, ja que l'article 211-2 preveu que l'adquisició de drets successoris només es pot produir si la persona que ha de succeir sobreviu almenys setanta-dues hores al causant.

102. Art. 32 del Reglament 650/2012: «Si dos o más personas cuya sucesión se rija por leyes diferentes falleciesen en circunstancias que impidan conocer el orden en que se produjo su muerte, y dichas leyes regularan tal situación mediante disposiciones diferentes o no la regularan en absoluto, ninguna de las personas fallecidas tendrá derecho alguno a la sucesión de la otra u otras».

ditaris entre els commorients, ja que, fins i tot quan és possible determinar qui ha mort abans i qui ha mort després, aquesta determinació no habilita per a l'adquisició de drets hereditaris, atès que, com hem vist, cal que aquesta supervivència es prolongui almenys setanta-dues hores. El resultat és que si un dels drets successoris és el dret català, no hi ha transmissió de drets hereditaris entre els commorients. L'aplicació directa del dret català o, si escau, la de l'article 32 del Reglament porten al mateix resultat.

3.2.2. *Excepcions a l'aplicació del dret designat pel Reglament*

62. El Reglament de successions preveu una sèrie de supòsits en què la llei designada d'acord amb les regles que hem vist en l'apartat 3.1 no és finalment aplicada. Aquestes excepcions es concreten en l'excepció d'ordre públic (article 35 del Reglament), l'aplicació de les disposicions imperatives en relació amb la successió de béns immobles i empreses (article 30 del Reglament) i la regulació de la successió vacant (article 33 del reglament). A continuació ens ocuparem d'aquests tres supòsits.

63. L'excepció d'ordre públic que recull l'article 35 del Reglament s'ajusta al que és habitual en els instruments internacionals. El dret reclamat per les normes de conflicte del Reglament no es pot aplicar quan aquesta aplicació significa una contradicció amb l'ordre públic del fur. La formulació inclou la indicació que aquesta contradicció ha de ser manifesta i que el que s'ha de valorar és la incompatibilitat de l'aplicació del dret estranger amb els principis fonamentals del dret del fur, no la contradicció en abstracte d'aquest dret estranger amb l'ordre públic de l'estat de l'autoritat que ha de procedir a l'aplicació. Tots aquests matisos no signifiquen cap novetat, ja que estan consolidats en la regulació comparada de l'excepció d'ordre públic.¹⁰³

D'acord, per tant, amb aquest article 35 del Reglament, el dret estranger aplicable a la successió no ha de ser aplicat quan contradigui els valors fonamentals de l'estat del fur. Les dificultats que planteja aquesta excepció són la identificació d'aquests valors fonamentals i la concreció dels supòsits en els quals aquesta aplicació significarà una contradicció amb els valors fonamentals esmentats.

64. A Espanya s'ha establert la vinculació entre els valors fonamentals que configuren l'ordre públic i el valors i drets constitucionals.¹⁰⁴ És a dir, l'excepció d'ordre públic opera quan l'aplicació del dret estranger implica la vulneració de principis i valors reconeguts en la Constitució espanyola. En la matèria que ens ocupa,

103. Vegeu J. C. FERNÁNDEZ ROZAS i S. A. SÁNCHEZ LORENZO, *Derecho internacional privado*, p. 125-128.

104. Vegeu J. C. FERNÁNDEZ ROZAS i S. A. SÁNCHEZ LORENZO, *Derecho internacional privado*, p. 128.

aquesta vulneració es pot produir quan la llei aplicable limiti els drets en la successió en funció del gènere, la raça o la religió. Malgrat que no es considera la contradicció en abstracte de la regulació, sinó la seva aplicació al cas concret, poden donar-se no pocs problemes en relació amb drets geogràficament propers, com pot ser el dret del Marroc,¹⁰⁵ que introdueixen distincions en matèria successòria basades en la religió i el gènere.

Sembla que no és compatible amb el dret espanyol, per exemple, que una dona tingui una participació menor en l'herència pel fet de ser dona. Tampoc no és admissible l'exclusió de l'herència per professar (o no professar) una religió determinada. En els supòsits en què només concorren a la successió homes o dones, o en què totes les parts interessades professen la mateixa religió, l'aplicació del dret estranger no significa cap contradicció amb l'ordre públic espanyol, ja que, com hem reiterat, és l'aplicació al cas concret la que pot justificar la no aplicació del dret estranger per ser contrari a l'ordre públic del fur. Ara bé, si en el supòsit específic, el gènere, la raça o la religió impliquen una diferència en la solució, l'excepció ha d'operar.¹⁰⁶

El Reglament no estableix quin dret s'ha d'aplicar quan el dret estranger reclamat per la norma de conflicte és exclòs mitjançant l'excepció d'ordre públic. La solució generalitzada és la d'aplicar la *lex fori*, que és també la que aplicaran els tribunals espanyols.

65. L'article 30 del Reglament recull una regla especial en relació amb les normes imperatives que estableixen regulacions particulars en relació amb béns immobles, empreses o altres categories de béns. Aquesta regla ja figurava en el Conveni de la Haia del 1989 sobre la llei aplicable a la successió.¹⁰⁷ La regla és que aquestes normes són d'aplicació en relació amb la successió dels béns ubicats en el territori de l'estat que les ha promulgades.

La identificació d'aquestes regles manca de precisió. No només s'hi inclouen béns immobles i empreses, sinó també altres categories de béns (sense especificar quines), i també s'indica que les normes que són considerades són aquelles amb «disposicions especials que, per raons d'índole econòmica, familiar o social afectin o imposin restriccions a la successió dels esmentats béns». Es tracta de conceptes indeterminats que no permeten *a priori* concretar sense dubtes quines són les regulacions que es consideraren incloses dins de la previsió de l'article 30 del Reglament.

105. Vegeu A. LARA AGUADO, «Impacto del Reglamento 650/2012 sobre sucesiones», p. 40-42.

106. A. LARA AGUADO, «Impacto del Reglamento 650/2012 sobre sucesiones», p. 42, planteja la possibilitat que l'excepció no operi quan no hi hagi una relació estreta amb el fur (en aquest cas, Espanya); però entenc que aquest no és un resultat que pugui ser acollit. La prohibició de discriminació per raó de gènere, religió o raça no és admissible en cap cas. Si el supòsit té una connexió amb Espanya que justifica la competència dels nostres tribunals, no es pot relativitzar l'eficàcia d'aquests valors constitucionals, que hauran de ser aplicats sempre que les autoritats espanyoles siguin competents.

107. Vegeu P. LAGARDE, «Les principes de base du nouveau règlement», p. 715.

En tot cas, és requisit imprescindible per tal que operi aquest precepte que les normes a les quals es refereix tinguin caràcter imperatiu en l'àmbit internacional. Aquest caràcter imperatiu es deriva de la indicació que han de ser aplicables amb independència de la llei rectora de la successió. Aquestes normes imperatives han d'anar referides a la successió de béns ubicats en el territori de l'estat que les promulga i han d'establir limitacions en la successió per raons econòmiques, familiars o socials. Si la limitació en la successió no pot vincular-se a aquestes raons econòmiques, familiars o socials, l'article 30 del Reglament opera.

La previsió és especialment important a Espanya, ja que permet l'aplicació territorial de les normes sobre troncalitat foral que preveuen els articles 17-26 de la Llei 3/1992, del País Basc, de dret civil foral.¹⁰⁸ Segons aquesta regulació, la disposició dels béns troncal, tant *inter vivos* com *mortis causa*, està limitada i els actes de disposició que superen els límits establerts són nuls de ple dret (article 24 de la Llei 3/1992). Sense l'article 30 del Reglament, aquestes disposicions sobre troncalitat s'haurien d'aplicar només quan la llei successòria és el dret basc. L'article 30 del Reglament permet que, sigui quina sigui aquesta llei successòria, s'apliquin les normes sobre troncalitat als béns ubicats en el territori foral de Biscaia.

66. Finalment, l'article 33 del Reglament regula la successió vacant, que és el supòsit que té lloc quan segons la llei successòria no hi ha cap hereu o legatari en virtut d'una disposició *mortis causa* i cap persona física és cridada a la successió. Si es donen aquestes circumstàncies, l'estat on estan ubicats els béns de l'herència o les entitats designades per l'estat poden apropiari-se aquests béns sempre que els creditors puguin obtenir la satisfacció dels seus crèdits amb càrrec a la totalitat de béns de l'herència.

Aquest precepte resol indirectament un problema de qualificació que podria ser de difícil solució en situacions internacionals. Resulta que el títol pel qual l'estat o altres administracions reben els béns hereditaris quan no hi ha persones cridades a la successió varia d'estat en estat. En alguns estats, l'apropiació de l'estat no és a títol hereditari, sinó a conseqüència de la sobirania estatal sobre el territori, de la qual emana la capacitat d'apropriari-se els béns sense propietari que es localitzin dins de les seves fronteres. En altres països, les administracions públiques adquireixen aquests béns per mitjà d'un títol hereditari.

L'article 30 del Reglament és un compromís entre ambdues posicions. Per una banda, la llei successòria pot conduir a la successió estatal mitjançant una disposició *mortis causa*, però no es tenen en consideració les crides que aquesta llei pugui fer a l'estat com a hereu *ab intestato*. Per altra banda, quan no hi ha persones que tinguin dret sobre la successió en virtut d'una disposició *mortis causa*, la possibilitat que l'estat (o una altra administració) sigui hereu segons la llei successòria no pot impedir que les autoritats de l'estat on estan ubicats els béns s'apropriïn d'aquests. Si

108. Vegeu I. RODRÍGUEZ-URÍA SUÁREZ, «La ley aplicable a las sucesiones *mortis causa*», p. 1-58, esp. p. 10.

aquesta apropiació no es produeix, no hi haurà problema perquè un altre estat rebi els béns hereditaris segons la previsió de la llei successòria.

4. EFICÀCIA INTERNACIONAL DE RESOLUCIONS I DOCUMENTS. CERTIFICAT SUCCESSORI EUROPEU

4.1. RECONEIXEMENT I EXECUCIÓ DE DECISIONS

67. La regulació del reconeixement i l'execució de decisions judicials en el Reglament 650/2012 és una còpia de la del Reglament 44/2001. Les condicions del reconeixement són les que ja es trobaven en el Conveni de Brussel·les de 27 de setembre de 1968, les quals han patit pocs canvis —si bé alguns de significatius— des de llavors (ordre públic, notificació hàbil, no contradicció amb una decisió del fur i no contradicció amb una decisió dictada abans en un altre estat membre o en un tercer estat).

No hi ha control de la competència, a diferència del que succeeix en el Reglament 44/2001, i això és conseqüència del fet que en el Reglament 650/2012 no hi ha un catàleg de competències exclusives. No entrarem aquí a analitzar la interpretació d'aquestes condicions, ja que hauríem de fer una remissió als estudis que s'han ocupat del Conveni de Brussel·les del 1968 i del Reglament 44/2001. La resta d'obstacles per al reconeixement són els mateixos que recull el Reglament Brussel·les I.

68. El procediment de reconeixement i execució de decisions judicials en el Reglament 650/2012 és també el mateix que en el Reglament 44/2001. El reconeixement és automàtic o incidental i també es pot demanar a títol principal.¹⁰⁹ L'execució de la resolució requereix prèviament la declaració d'executivitat, que en primera instància és obligatòria si es compleixen els requisits documentals que recull el mateix Reglament. El règim és el mateix del Reglament Brussel·les I.

No entrarem aquí tampoc en l'anàlisi del procediment de reconeixement i execució de decisions judicials perquè no faríem més que reproduir els arguments que ja s'han desenvolupat en relació amb el Conveni de Brussel·les i el Reglament 44/2001. Tan sols s'ha d'indicar que, com que el Reglament 44/2001 va ser substituït pel Reglament 1215/2012, que conté una regulació diferent del reconeixement i l'execució de decisions judicials, resulta que si es pretenia harmonitzar el règim d'eficàcia internacional de les decisions judicials tant en l'àmbit patrimonial com en el de les successions, aquest resultat no s'aconseguirà perquè en el moment en què comença l'aplicació del Reglament 650/2012 deixa d'aplicar-se el que ha estat model d'aquest, el Reglament 44/2001.

109. Art. 39.2 del Reglament: «En caso de oposición, cualquier parte interesada que invoque el reconocimiento de una resolución a título principal podrá solicitar, por el procedimiento previsto en los artículos 45 a 58, que reconozca la resolución».

4.2. EFICÀCIA INTERNACIONAL DE DOCUMENTS

69. Si el Reglament successori no presenta diferències significatives en relació amb el Reglament Brussel·les I pel que fa a la regulació del reconeixement i l'execució de decisions judicials, sí que en presenta en el règim de l'eficàcia internacional de documents. En el Reglament Brussel·les I només es regula l'eficàcia executiva dels documents públics (i en relació amb aquesta eficàcia executiva, la normativa del Reglament 650/2012 sí que està inspirada en la dels reglaments 44/2001 i 1215/2012), però a l'eficàcia executiva s'afegeix la regulació de l'eficàcia probatòria dels documents públics, que té una importància fonamental en l'àmbit successori. Recordem que els documents notarials circulen entre els estats membres d'acord amb aquesta regulació si el notari no pot ser considerat com a tribunal en relació amb l'actuació en la qual s'insereix la producció del document. L'article 59 del Reglament conté sota el títol «Acceptació de documents públics» una regulació àmplia d'aquesta eficàcia probatòria. A continuació examinarem el contingut d'aquesta regulació.

70. El principi en el qual es basa la regulació és el de l'acceptació dels documents públics expedits en un estat membre sempre que aquesta acceptació no sigui manifestament contrària a l'ordre públic de l'estat requerit. L'únic control, per tant, és el de l'ordre públic, que, pel que fa exclusivament al document, opera només sobre els requisits formals per a la seva producció; però el Reglament considera no solament el document com a tal, sinó també el reconeixement de l'acte que conté,¹¹⁰ cosa que implica que l'eficàcia de la relació jurídica que conté està sotmesa a un control d'ordre públic substancial.

És cert que el Reglament limita l'eficàcia del document al seu valor probatori, però a vegades s'ha inclòs dins de l'eficàcia probatòria dels documents l'eficàcia constitutiva dels actes que contenen.¹¹¹ El Reglament recull aquesta orientació, de tal manera que mitjançant els documents dels quals s'ocupa el Reglament¹¹² es pot dotar d'eficàcia internacional disposicions testamentàries i negocis relacionats amb la successió. El fet que l'article 59 del Reglament reguli de manera diferenciada els recursos contra l'autenticitat del document i els recursos contra els actes jurídics o les relacions jurídiques consignades en el document, fonamenta aquesta interpretació.¹¹³

110. Vegeu P. RODRÍGUEZ MATEOS, «La sucesión por causa de muerte», p. 51-52.

111. Vegeu R. ARENAS GARCÍA, *Crisis matrimoniales internacionales: Nulidad matrimonial, separación y divorcio en el nuevo derecho internacional privado español*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela, 2004, p. 373-374, n. 769.

112. Per a determinar els documents als quals es refereix aquest art. 59 hem de considerar l'àmbit d'aplicació material del Reglament (art. 1).

113. Art. 59.2 del Reglament: «Todo recurso relativo a la autenticidad de un documento público se interpondrá ante los tribunales del estado miembro de origen y se resolverá de acuerdo con el derecho de éste. Los documentos públicos recurridos carecerán de valor probatorio en otro estado miembro mientras el recurso penda ante el tribunal competente». Art. 59.3 del Reglament: «Todo recurso relativo a los actos

Requisit perquè s'apliqui la regulació del Reglament és que el document hagi estat expedit en un estat membre. Hem d'entendre, però, que ha d'estar produït per una autoritat d'un estat membre. Amb freqüència hi ha certa confusió entre el lloc d'emissió del document i l'autoritat que intervé en la seva elaboració. S'assumeix que l'autoritat que intervé ho és de l'estat on actua, però aquesta coincidència no sempre es dona. Per exemple, pot ser emès a Espanya un document notarial per part d'una autoritat estrangera si qui actua és un representant diplomàtic o consular d'un altre país. No és clar si el document que és produït per una autoritat d'un estat membre en un estat tercer (funcionari consular espanyol fora de la Unió Europea) es veurà beneficiat pel règim del Reglament. Seguint la seva literalitat, no s'hauria d'aplicar, però podria ser possible una interpretació extensiva que permetés la circulació d'aquests documents.

Tal com hem vist, l'únic obstacle a l'eficàcia del document és la contrarietat amb l'ordre públic. Per tal de facilitar la circulació del document es preveu que s'empleni un formulari a l'estat d'origen en el qual s'ha de detallar el valor probatori del document.¹¹⁴ Finalment, s'ha de destacar que l'article 59 del Reglament exigeix que es doni al document el mateix valor probatori que a l'estat d'origen o, si això no és possible, que se li doni l'efecte més proper al que té a l'estat d'origen. De nou ens trobem davant una exigència d'adaptació que ja hem vist quan hem tractat l'article 31 del Reglament.

71. Tal com hem avançat, el Reglament s'ocupa també del règim de recursos que es poden interposar contra el document i diferencia entre els recursos contra l'autenticitat del document i els recursos contra el contingut del document. En el primer cas, els tribunals competents són els de l'estat membre d'origen i el dret aplicable és també el de l'estat d'origen. En el segon cas, els tribunals competents són els designats per les regles de competència del Reglament i el dret aplicable és també el designat pel Reglament.

La regulació del Reglament estableix, per tant, una diferenciació clara entre el règim d'impugnació del document com a tal document i el règim d'impugnació del seu contingut. El document, com a acte que emana d'una autoritat pública, ha de ser impugnat davant els tribunals de l'autoritat que l'ha emès. En aquest sentit, s'ha

jurídicos o las relaciones jurídicas consignados en un documento público se interpondrá ante los tribunales competentes con arreglo al presente Reglamento y se resolverá de acuerdo con el derecho aplicable según el capítulo III. Los documentos públicos recurridos carecerán de valor probatorio en un estado miembro distinto del estado miembro de origen en cuanto al objeto del recurso mientras este penda ante el tribunal competente».

114. Art. 59.1, segon paràgraf, del Reglament: «Aquellas personas que deseen utilizar un documento público en otro estado miembro podrán solicitar a la autoridad que lo expidió en el estado miembro de origen que cumplimente el formulario establecido de acuerdo con el procedimiento consultivo a que se refiere el artículo 81, apartado 2. En dicho formulario se detallará el valor probatorio que el documento público tenga en el estado miembro de origen».

d'entendre que ha de ser impugnat davant els tribunals de l'estat membre d'origen, i no davant dels tribunals de l'estat on s'ha produït el document, ja que, com hem vist, el que hem de tenir en compte és l'ordenament de l'autoritat que intervé en la producció del document, i no el lloc on és elaborat, malgrat que en la majoria dels supòsits ambdós factors coincideixin.

Ja hem vist que els notaris —i la resta de funcionaris i autoritats—, si no són considerats tribunals, no estan vinculats per les normes del Reglament sobre competència judicial; però sí que ho estan per les normes sobre dret aplicable, ja que, com hem vist, el contingut dels seus documents serà valorat a partir de la projecció de la regulació del Reglament sobre aquests.

72. Ja hem avançat que la regulació de l'eficàcia executiva dels documents, i també la de les transaccions judicials, no s'aparta en el Reglament 650/2012 del règim del Reglament Brussel·les I. El procediment per a la declaració d'executivitat és el mateix que per a les decisions judicials, però només es preveu un motiu de denegació del reconeixement: la contrarietat amb l'ordre públic. Es tracta, també en aquest punt, d'aplicar la solució del Reglament 44/2001.¹¹⁵

Com hem vist que succeïa en relació amb el règim del reconeixement i l'execució de decisions judicials, aquí també ens trobem que la pretesa harmonització entre el Reglament Brussel·les I i el Reglament successori no és tal, ja que el Reglament 44/2001 ha estat substituït pel Reglament 1215/2012, que en aquest punt s'aparta del Reglament 44/2001, ja que suprimeix la necessitat d'una declaració d'executivitat prèvia a l'execució, de tal manera que el document dotat de força executiva a l'estat d'origen obre directament el procediment d'execució.

4.3. EL CERTIFICAT SUCCESSORI EUROPEU

73. Una de les aportacions més rellevants del Reglament 650/2012 és la creació d'un certificat successori europeu que permeti provar la qualitat d'hereu o els drets dels hereus i legataris, l'atribució de béns de l'herència i les facultats de l'executor testamentari o administrador de l'herència.¹¹⁶

115. Art. 57.1 del Reglament 44/2001: «Los documentos públicos con fuerza ejecutiva, formalizados en un estado miembro, serán declarados ejecutorios, a instancia de parte, en otro Estado miembro, con arreglo al procedimiento previsto en los artículos 38 y siguientes. El tribunal ante el que se presentare un recurso con arreglo a los artículos 43 o 44 sólo desestimarà o revocará el otorgamiento de la ejecución cuando la ejecución del documento fuere manifiestamente contraria al orden público del Estado miembro requerido». Com es pot comprovar, la redacció es pràcticament igual a la de l'art. 60.1 del Reglament 650/2012: «Los documentos públicos que tengan fuerza ejecutiva en el estado miembro de origen serán declarados, a petición de cualquiera de las partes interesadas, documentos con fuerza ejecutiva en otro estado miembro de conformidad con el procedimiento previsto en los artículos 45 a 48».

116. Vegeu l'art. 63.2 del Reglament 650/2012.

L'objectiu del certificat és facilitar la circulació pels estats membres de les persones que tenen la qualitat d'hereu o legatari, les persones amb drets sobre l'herència i també les persones que tenen funcions d'administració o execució hereditària. El certificat estén la seva eficàcia també a l'atribució de béns hereditaris.¹¹⁷ A diferència d'una resolució o un document, el certificat no només té garantida pel Reglament la seva eficàcia extraterritorial, sinó que també hi és regulada la seva emissió, així com el seu contingut. És per aquesta raó que no es preveuen motius de denegació de la seva eficàcia. Tot certificat emès per autoritats d'un estat membre és plenament eficaç a la resta d'estats, i si té defectes, aquests han de ser plantejats davant les autoritats competents de l'estat on ha estat emès.¹¹⁸

74. El certificat successori europeu no es pot emetre en supòsits merament interns i, per tant, no substitueix els certificats nacionals (article 62.2 del Reglament). Però una vegada s'ha emès, és també eficaç a l'estat de les autoritats que el van emetre (article 62.3 del Reglament). D'aquesta manera, s'aconsegueix un compromís entre l'estricta limitació dels efectes del certificat a la seva eficàcia extraterritorial i la possibilitat que aquest certificat successori europeu sigui substitutori dels certificats nacionals.

Només pot ser emès per tribunals i autoritats dels estats que tenen competència judicial en matèria successòria d'acord amb la regulació del Reglament (article 64). I el poden emetre tant els tribunals, en el sentit específic que el Reglament dóna a aquest concepte i del qual ens hem ocupat en l'epígraf 2.2, com també altres autoritats competents en matèria successòria segons el dret del seu estat. El Reglament detalla la forma en què ha de fer-se la sol·licitud del certificat i quines dades han de ser aportades. El poden sol·licitar hereus, legataris, persones amb drets directes sobre l'herència i executors testamentaris o administradors de l'herència,¹¹⁹ i després de verificar la informació i les dades aportades¹²⁰ el certificat s'ha d'emetre d'acord amb el formulari que inclou el mateix Reglament.¹²¹ El certificat ha de tenir el contingut que preveu l'article 68 del Reglament, és a dir, pel que fa als seus aspectes ma-

117. Vegeu l'art. 63.1 del Reglament: «El certificado se expedirá para ser utilizado por los herederos, legatarios que tengan derechos directos en la herencia y ejecutores testamentarios o administradores de la herencia que necesiten invocar, en otro estado miembro, su cualidad de tales o ejercer sus derechos como herederos o legatarios, o bien sus facultades como ejecutores testamentarios o administradores de la herencia».

118. Art. 72 del Reglament 650/2012.

119. Les persones designades en l'art. 63 del Reglament, al qual es remet l'art. 65.1: «El certificado se expedirá a instancia de cualquiera de las personas mencionadas en el artículo 63, apartado 1 (denominada en lo sucesivo "solicitante")».

120. Art. 66.1 del Reglament: «Al recibir la solicitud, la autoridad emisora verificará la información y las declaraciones así como los documentos y demás pruebas presentadas por el solicitante. Realizará de oficio las averiguaciones necesarias para efectuar esta verificación, cuando así lo disponga o autorice su propia legislación, o instará al solicitante a presentar cualesquiera otras pruebas que considere necesarias».

121. Vegeu l'art. 67.1 del Reglament, que remet al certificat de l'article 81.2 del Reglament 650/2012.

terials, la llei aplicable a la successió; la determinació de la successió com a testada o intestada; el fonament dels drets o facultats dels hereus, legataris, executors testamentaris o administradors de l'herència; la naturalesa de l'acceptació o la renúncia de l'herència dels beneficiaris; la part alíquota de cada hereu i, si escau, l'inventari dels drets i béns de cada hereu i legatari; les limitacions dels drets dels hereus i legataris, i les facultats i les limitacions de l'executor testamentari o de l'administrador de l'herència (article 68 del Reglament).

75. El punt que pot ser més problemàtic en el règim del certificat successori europeu és el dels seus efectes. L'article 69 del Reglament estableix que el certificat prova les circumstàncies que acredita; és a dir, el seu contingut, d'acord amb el que hem vist en l'epígraf anterior. Es presumeix que qui figura en el certificat com a hereu, legatari, administrador o executor testamentari, té la qualitat de tal i la titularitat dels drets i les facultats que s'expressen en el certificat, sense altres limitacions o condicions que les que figuren en el mateix certificat. Conseqüència d'aquesta presumpció és que quan es paguin o s'entreguin béns a les persones que figuren facultades en el certificat per a rebre els béns o els pagaments, s'entén que s'ha efectuat el pagament o l'entrega a una persona autoritzada (article 69.3 del Reglament). De la mateixa manera, estan protegits els tercers que han rebut béns de l'herència de mans d'una persona que figura com a titular del bé d'acord amb un certificat successori europeu (article 69.4 del Reglament).

El certificat successori europeu és també un títol vàlid per a la inscripció de l'adquisició hereditària en el registre competent de l'estat membre (article 69.5 del Reglament), però aquesta previsió ha d'articular-se d'acord amb l'exclusió de l'àmbit d'aplicació del Reglament de la naturalesa dels drets reals i de la inscripció de drets sobre béns mobles o immobles en un registre (article 1.2*k* i *l* del Reglament). Aquesta articulació entre la condició del certificat com a títol hàbil per a la inscripció de l'adquisició hereditària i l'exclusió de l'àmbit d'aplicació del Reglament del règim d'inscripció en els registres dels drets reals sobre béns mobles i immobles, no deixa de ser problemàtica. Específicament, es planteja el dubte si per a la inscripció de l'adquisició de la titularitat d'un bé immoble per un títol successori és suficient el certificat successori europeu o, al contrari, cal l'elevació del certificat a una determinada forma documental de l'estat del registre.¹²² El considerant 18 del Reglament s'ocupa d'aquesta qüestió, però no resol de manera definitiva el problema. Per una banda, indica que el certificat successori europeu ha de ser un document vàlid per a la inscripció registral dels béns de la successió; però, per l'altra, admet que les autoritats que tramiten la inscripció poden demanar la presentació d'informacions o documents addicionals.

Pot ajudar a determinar els límits de l'efecte registral del certificat successori europeu la consideració de la funció que compleixen els documents que exigeix el

122. Vegeu P. RODRÍGUEZ MATEOS, «La sucesión por causa de muerte», p. 55.

dret del registre. Si la funció d'aquests documents és redundant respecte a les circumstàncies que ja consten en el certificat successori europeu, l'exigència dels documents¹²³ no hauria de ser admissible.

5. CONCLUSIÓ

76. El Reglament 650/2012 introdueix una regulació nova i completa del DIPr de successions a Europa. Pretén harmonitzar la regulació de la competència d'autoritats, de la llei aplicable i del reconeixement i l'execució de decisions, documents i transaccions judicials en els estats membres, però la seva eficàcia pot estar limitada per les dificultats que planteja la interpretació d'algunes de les seves disposicions, que a vegades s'allunyen de les que fins ara hi havia en els estats europeus. Això és normal quan s'introdueix una regulació que ha de combinar diferents interessos i cultures jurídiques, però exigeix una acurada tasca d'aplicació i interpretació en la qual el Tribunal de Luxemburg té un paper fonamental.

El Reglament enforteix l'autonomia de la voluntat successòria. Tant en la competència d'autoritats com en el dret aplicable és possible que la voluntat del causant, i també la de les parts interessades, condicioni les solucions. A més, el Reglament facilita l'eficàcia dels pactes successoris, cosa que significarà un canvi important en molts països europeus.

77. El certificat successori europeu és un dels aspectes més destacats de la nova regulació. La seva aplicació i, sobretot, el seu efecte registral, la seva capacitat per a ser un títol que fonamenti el canvi de titularitat registral dels béns de l'herència, és possible que plantegi problemes en els propers anys. De nou, la tasca del Tribunal de Luxemburg per a resoldre els dubtes que es desprenen de la regulació del Reglament, i que hem apuntat en els epígrafs anteriors, serà fonamental per tal que a la fi tinguem un veritable règim uniforme de dret internacional privat de successions a Europa.

123. Vegeu, sobre això, P. LAGARDE, «Les principes de base du nouveau règlement», p. 730.